

ਕਿਰਨਾਂ

ਮਿੱਠੀ
ਕਹਾਣੀ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

☞ ਜਸਵਿੰਦਰ 'ਦੁਹੜਾ'

(ਐਮ. ਏ. ਪੰਜਾਬੀ)

ਪਿੰਡ + ਡਾਕ- ਦੁਹੜੇ

ਜ਼ਿਲਾ - ਜਲੰਧਰ -144302

ਪੰਜਾਬ।

ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ

☞ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ 'ਦੀਪ'

ਪਿੰਡ + ਡਾਕ- ਦੁਹੜੇ

ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ -144302

☞ ਸੁਖਵੀਰ 'ਦੌਲੀਕੇ'

ਪਿੰਡ + ਡਾਕ- ਦੌਲੀਕੇ

ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ -144302

© ਜਸਵਿੰਦਰ 'ਦੁਹੜਾ'

☞ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ-2000

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

☞ ਵੇਦਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ®

ਫੋਨ - 98723-36944

☞ ਸ਼ਬਦ ਜੜਤ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਪੰਨਾ

ਦੁਹੜਾ ਕੰਪਿਊਟਰ

98723-36944

CHIEF EDITOR

JASWINDER “DUHRA”

(M.A.PUNJABI)

V.&P.O.Duhre

Distt.jalandha-144302

Punjab|

SUD. EDITOR

GURDEEP SINGH “DEEP”

V.&P.O.Duhre

distt.jalandha-144302

SUD. EDITOR

SUKHVEER “DOLIKE”

V.&P.O.duhre

distt.jalandha-144302

JASWINDER DUHRA

PUBLISHED

VEDNA PUBLISHED ®

PH. NO.98723-36944

FIRST TIME-2000

TYPE SETTING&TITAL

DUHRA COMPUTERS

BY RAJNIHEER

ਤਰਤੀਬ ਤਰਤੀਬ ਤਰਤੀਬ ਤਰਤੀਬ ਤਰਤੀਬ

1	ਦੋ ਸ਼ਬਦ	6
2	ਕੁਝ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਬਾਰੇ	11
3	ਗਹਿਰ-ਗਭੀਰ ਲੇਖਕ - ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੂਹੜਾ	11
4	ਇੱਕ ਵੱਲਖਣ ਸੁਖਸ਼ਿਅਤ ਦਾ ਮਾਲਕ - ਜਸਵੀਰ ਦੋਲੀਕੋ	13
5	ਬਹੁ-ਗੁਣਾ ਦੀ ਗੁੱਬਲੀ - ਗਰਦੀਪ ਸਿੰਘ 'ਦੀਪ'	15
6	ਸੁਖਵੀਰ ਦੋਲੀਕੋ	17
7	ਇੱਕ ਸੱਚ, ਗਰੀਟਿੰਗ ਕਾਰਡ ਸੋਢੀ ਸਹਿਜਲ ਹੱਕ, ਇਨਸਾਨ	19
8	ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੂਹੜਾ	21
9	ਚਿੱਝੀਆਂ ਬੋਲ ਪਈਆਂ, ਇੱਜ਼ਤ, ਜ਼ਖ਼ਮ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਪਵਾਰ	23
10	ਐਲਾਦ ਵਾਲੇ, ਵਸੀਅਤ ਪਰਮਜੀਤ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ	25
11	ਕੋਹਾ ਸਮਾਜ, ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਪਨਾਮ	26
12	ਪੱਥਰ ਬੁੱਦ ਪਈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੂਹੜਾ	28
13	ਇਨਸਾਫ਼, ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਵਿਵੇਕ	30
14	ਏਕ ਨੂਰ ਤੋਂ, ਡਰ, ਭਵਿੱਖ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ 'ਦੀਪ'	32
15	ਪਰਖ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ ਬਲਰਾਜ ਕੁਹਾੜਾ	34
16	ਹਾਅਕ, ਖੂਨ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ	36
17	ਅਹਿਸਾਸ, ਕੀਮਤ ਜਸਵੀਰ ਦੋਲੀਕੋ	37
18	ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ, ਫ਼ਰਕ ਡਾ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਰੋੜਾ	39
19	ਭੂਰ-ਚੂਰ, ਸੱਟ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਰਦੀ	41
20	ਐਰਤ, ਫ਼ਰਕ ਮਾਸਟਰ ਬਲਵੀਰ ਚੰਦ	42
21	ਲੋਕ ਸੇਵਾ, ਕਹਿਣੀ ਕਰਨੀ ਅਸ਼ੋਕ ਸਰਾਹਣੂ	44
22	ਹਕੀਕਤ, ਐੱਡ ਦੇਵ ਵਿਦਿਆਰਥੀ	46
23	ਕੂਕ ਦੀ ਮੋਤ, ਸੋਚ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਪੀ. ਆਰ. ਟੀ. ਸੀ	48
24	ਜਦ ਆਪਣੇ ਹੋਣ ਪਰਾਏ, ਗਰੀਬੀ ਡਿੱਪਲ ਕੁਮਾਰ ਕਾਸਿਦ	49
25	ਕਰੇ ਕੋਈ ਭਰੇ ਕੋਈ, ਮਿਲਾਵਟ ਸੁਖਪਾਲ ਸ਼ਰਮਾ	50
26	ਕੁਰਬਾਨੀ, ਕੀਮਤ ਇੰਦਰਜੀਤ ਨੰਦਨ	51
27	ਕਮਾਈ, ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਸੰਤਖ ਮੱਲੀ	53
28	ਧੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਕਾਸ਼ ਪਰਮਜੀਤ ਪੰਮਾ ਪੇਟਰ	55
29	ਇੱਜ਼ਤ, ਹਮਦਰਦੀ ਕੁਲਦੀਪ ਆਨੰਦ	57
	ਦੋਸਤੀ, ਛਿਲਤਰ	

30	ਬਲਵੀਰ ਕੌਰ ਗੀਹਲ	58
	ਮਰਦ	
31	ਸੁਧੀਰ ਕੁਮਾਰ ਸੁਧੀਰ	59
	ਪਿੰਜਰੇ	
32	ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧੰਜੂ	60
	ਅੰਦਰਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ	
33	ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਰਸ਼ੀ	61
	ਹਾਲਾਤ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ	
34	ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੋਲੇ	62
	ਸੁੱਖ ਦੇ ਦਿਨ	
35	ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰਵਾਜ਼	63
	ਅਲਵਿੰਦਾ	
36	ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮਲਹਾਸ	64
	ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਸੋਚ	
37	ਸਤੀਸ਼ ਦਰਦੀ	65
	ਸਲਾਹ	
38	ਜਗਦੀਸ਼ ਰਾਣਾ	66
	ਜਾਗ੍ਰਤੀ	
39	ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ	67
	ਬੋਹਣੀ	
40	ਨੂਰ ਸੰਤੋਖਪੁਰੀ	68
	ਕਾਰੰਫਿਓ ਦਾ ਕਹਿਰ	
41	ਮਲਕੀਤ ਮੋਢਾਲੀ	69
	ਬੋਤਾਜ	
42	ਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ	70
	ਦਿਲਾਸਾ	
43	ਗੁਰਿੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਪੁਰੀ	71
	ਰੂਪ	
44	ਜੀਤ ਖਮਾਣੋਂ ਵਾਲਾ	72
	ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ	
45	ਜਸਪਾਲ ਸ਼ਰਮਾ (ਸੰਦੋਹਾ)	73
	ਦਾਨ	
46	ਸਤਪਾਲ ਸਾਹਲੋਂ	74
	ਮੁੱਹ ਮਲਾਹਜਾ	
47	ਗੀਤਾ ਰਾਣੀ	75
	ਜੋੜੀ	
48	ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ	76
	ਟੇਵਾ	
49	ਰਕੇਸ਼ ਸੈਣੀ	77
	ਮੰਗਤੋ	
50	ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਸ	78
	ਸੇਵਾ	
51	ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ	79
	ਨੇਤਾ	
52	ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ	80
	ਕਸਾਈ	
53	ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ	81
	ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁਰਗੀ	
54	ਹਰਜਿੰਦਰ ਕਮਾਮ	82
	ਖਿੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ	
55	ਇੰਦਰਜੀਤ ਵਿਰਦੀ	82
	ਮੌਤ	
56	ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ	83
	ਲੁਟੇਰੇ	
57	ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਮਹਿਤਾ	83
	ਫੱਲ	
58	ਰਜਨੀ ਹੀਰ ਨਿਰੰਕਾਰੀ	84
	ਦਾਜ ਦੀ ਬਲੀ	

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਆਖਰੀ ਪੜਾ ਤੇ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਾਰੀ 'ਮੁੱਖ ਬੰਦ' ਜਾਂ 'ਦੋ ਸ਼ਬਦ' ਦੀ ਹੈ। ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਬੰਦ ਵਿੱਚ ਕੀ ਲਿਖਾਂ..... ਕੁਝ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਹਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਲਿਖਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਉਣ ਤੱਕ ਵਾਪਰਿਆ.....। ਸ਼ਾਇਦ ਅਜਿਹਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਜੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਲਿਖ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਹੀ ਉਹੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾ ਦੇਣਾ.....ਫਿਰ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ.....ਚਲੋਂ ਬੋੜੀ ਬੋੜੀ ਗੱਲ ਦੋਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। “ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੰਪਾਦਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਭੂਤ ਕਿਵੇਂ ਚੜਿਆ?” ਗੱਲ ਉੱਥੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ....ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗੱਲ ਚੱਲੀ ਲੱਗਭਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਟਕਲਾ ਕਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਦਿੰਦੇ..... ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਮੈਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗਦੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਲਈ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਤੀਹ ਚਾਲੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ 'ਤੇ ਇਸ ਵੱਲ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤ ਰੁਝਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਇਕ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੰਪਾਦਤ ਕਰਾਗਾਂ.....ਇਸ ਤਰਾਂ ਸਿਲਾਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ, ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ, 'ਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਛਾਂਟੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਚੁਟਕਲੇ ਨਿਕਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ....। ਫਿਰ ਵੀ ਪੰਜਾਹ ਕੁ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਰੋਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਜੋ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਮੁਤਾਬਕ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਸਨ। ਛੱਪਣ ਲਈ ਸਾਰਾ ਮੈਟਰ ਤਿਆਰ ਸੀ ਪਰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਝੱਲਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ..... ਸੋ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸੂਝਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੁਝ ਆਰਥਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਲੇਖਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ.....। ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

ਮੈਂ ਪੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਮੁਹੱਤਰਮਾਂ ‘ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ‘ਪਵਾਰ’ ਜੀ (ਜੈਤੋਵਾਲੀ-ਜਲੰਧਰ) ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਥਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਭੇਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ.....। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਦੋ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾਂ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਮੁਹੱਤਰਮਾਂ ਮੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ‘ਚ ਲਿਖਦੀ ਹੈ, “ਦੂਹੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਹਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਸੰਪਾਦਤ ਕਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਕਿਉਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਸ ਦਾ ਨਹੀਂ.....?” ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਢਾਹ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ....। ਇਹੀ ਮੁਹੱਤਰਮਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ-ਦਿਲ ‘ਤੇ ਖਾਂਦੇ ਪੀਦੇ ਘਰ ਦੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ.....। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਈਆਂ। ਕਈ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਮੰਗਣ ‘ਤੇ ਮੁੜ ਮੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਵੀ ਮੁਨਾਸਿਫ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ....। ਚਿੱਠੀ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸੀ ਜੋ ਖੁਦ ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ‘ਤੇ ਖੁਦ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਨਾਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, “ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਕੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਜਦ ਮੈਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ‘ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ‘ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਸੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ.....। ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਾਬ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਵੇਚਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਬੇਈਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਬਲਕਿ....।

ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਾ ਲੱਗੀ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ ‘ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਕੇ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ ਪਰ ਅੱਜ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ ? ਹਿੰਦੀ ਲੇਖਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਛੱਪਣ ‘ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੇਵਾ ਫੱਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਛਾਪਕੇ

ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਰਸਾਲਾ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ? ਸ਼ਇਦ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ.....। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਯੋਗ ਮੰਗਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬ ਮੁੱਲ ਖੀਦ ਦੇ ? ਆਦਿ.....। ਸਥਾਪਿਤ ਲੇਖਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਭੇਜਣ..... ਪਰ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ.... ਕਈ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਮੇਰਾ ਹੌਂਸਲਾ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਾਕੇ ਮੈਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ। ਮੇਰੀ ਅਜੀਬ ਸੋਚ ਬਣ ਗਈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ, “ਘਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਹਨ, ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਕੱਪੜੇ 'ਤੇ ਖਰਚ ਲਈ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਹਨ। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਿਆ...ਐਵੇਂ ਸਿਰ ਦਰਦੀ ਲਵਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਣਾ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣਕੇ...ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਕਹਾਣੀਆਂ।” ਜੋ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀਹ ਕੁ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਆਇਆ ਉਹ ਵੀ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ, ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ.....। ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣ ਦਾ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅੱਗ ਸੀ, ਜੋ ਠੰਡੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਬਦਲਿਆ, ਮੈਂ ਸੋਚ ਲਿਆ ਜੇ ਉਖਲੀ 'ਚ ਸਿਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ....ਫਿਰ ਹੌਂਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਲਈ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ....ਪਰੂਫ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ' ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਹੁਣ ਇਕ ਹੋਰ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਉਹ ਸੀ 'ਸੰਗ੍ਰਹਿ' ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ। ਨਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ? ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਨ ਇੱਝ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲੰਘ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਇੱਕ ਦਿਨ 'ਕੱਲਾ ਬੈਠਾ ਧੁੱਪ ਸੇਕ ਰਿਹਾ ਸੀ' ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਇਆ' ਸੂਰਜ ਦੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਿਰਨ ਮਿਲਕੇ, ਕਿੰਨਾਂ ਚਾਨਣ ਪੈਂਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ..... ਇਕ ਦਮ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ 'ਕਿਰਨਾਂ' ਨਾਂ ਆਇਆਂ। ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਇਸ ਸੰਪਾਦਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਨਾਂ 'ਕਿਰਨਾਂ' ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਹੀ ਹਨ, ਇੱਕ-ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਇੱਕ-ਇਕ ਕਿਰਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕਠੀਆਂ ਮਿਲਕੇ ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲੋ ਵਰਗੀਆਂ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਜਾਵੇਗੀ ਉੱਥੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੀ 'ਕਿਰਨਾਂ' ਦੇ ਜਨਮ ਸੰਬੰਧੀ। ਪਰ ਜੇ ਇੱਥੇ ਬੱਸ ਕਰਦਿਆਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਚੁੱਟਕਲਾ-ਚੁੱਟਕਲਾ ਤਾਂ ਆਖੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ

ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਕੀ ? ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ, “ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਗਿਣਵੀਆਂ ਚੁਣਵੀਆਂ ਸੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਮੂਲ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਰੋਚਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੂਤਰ-ਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਹੈ। ” ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਚੁੱਟਕਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਢੁਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਚੁੱਟਕਲੇ ਨਾਲੋਂ ਉੱਦੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਿਅੰਗ ਸਚਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕੇ ਚੁੱਟਕਲਾ ਵਿਅੰਗ 'ਤੇ ਹਾਸ-ਰਸ ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਸੋਚ ਨਾਲ।

ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਹਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਸਮੱਸਿਆ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੇਖਕ ਵੱਡੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਫਿਰ ਨਾਵਲ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਦੋ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਸਿਰਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਆਇੰਟ ਟੂ ਪੁਆਇੰਟ ਕਹੀ ਗੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕੇ ਵਾਧੂ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੀ।

“ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠਕ 'ਤੇ ਅਸਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬੱਕੇ ਪਾਂਧੀ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਚੁਬੇ ਕੰਡੇ ਦੀ ਚੁਬਨ ਜੋ ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰੜਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।” ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਹੱਥਲੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਚੁਬਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਹੇਗੀ।

ਆਖਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਸ.ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ 'ਸੰਧੂ' ਸਾਹਿਬ (ਦਕੋਹਾ-ਜਲੰਧਰ) ਦਾ ਜਿਹਨਾਂ ਮੇਰੀ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਛਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੋਸਟ ਮੈਨ ਸ. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਿਹਨਾਂ ਸਾਰਾ ਮੈਟਰ, ਮਨੀਆਡਰ 'ਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬੜੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ।

ਮੁਆਫ਼ੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਵੇਂ 'ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਥਾਪਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਮੇਰੀ ਤਮੰਨਾ ਸੀ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੱਤ ਫਰਮਿਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ
ਪਰ ਚਲੋ ਜੋ ਹੈ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਬੂਲ ਫਰਮਾਓ। ਮੇਰੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਾਰਥਿਕ ਹੈ। ਇਸਦਾ
ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹੋਗੇ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ
ਸੰਬੰਧੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ।
ਅੱਛਾ ਦੋਸਤਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਬੱਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ,

“ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ,
ਅੱਜ ਸੂਦ ਸਮੇਤ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਪਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਮੈਂ।”

ਆਪ ਦੇ ਗੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ,

ਆਪਦਾ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਦਾ
ਜਸਵਿੰਦਰ 'ਦੂਹੜਾ'
ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਡਾਕ . ਦੂਹੜੇ
ਜਲੰਧਰ-144302
(ਪੰਜਾਬ)

ਕੁਝ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਬਾਰੇ

ਗਹਿਰ-ਗਭੀਰ ਲੇਖਕ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੂਹੜਾ

ਪਹਿਲੀ ਤੱਕਣੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਕੇ ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਸਵਿੰਦਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੁਣ ਹੋਣਗੇ। ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਭੋਲਾ-ਭਾਲਾ ਮਿਠੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਜਸਵਿੰਦਰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੁ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਇਆ। ਦੋਆਬੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ 'ਦੂਹੜੇ' ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸ਼ੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਦ ਉਹ ਜਨਮਿਆਂ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਾਬ ਪਿਲਾਈ ਮਾਂ ਨੇ ਲੱਭੂ ਵੰਡ ਤੇ ਅੰਤਾਂ ਦੇ ਚਾਅ ਮਲ੍ਹਾਰ ਕੀਤੇ। ਜੇਠਾ ਪੁੱਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਬੜੇ ਚਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਡਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਲਾਡ-ਲਾਡ ਵਿੱਚ ਜਸਵਿੰਦਰ ਅੱਠ-ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਮਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲੇ ਨਾ ਭੇਜਿਆ। ਆਖਰ ਬਾਪ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ ਉਸਨੂੰ ਸਕੂਲ ਸ. ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੈਂਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੋਲੀਕੇ-ਦੂਹੜੇ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਥੇ ਉਹ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦਾ ਚਹੇਤਾ ਰਿਹਾ।

ਜਦੋਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਅਜੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਮਾਂ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ 'ਮਾਤਾ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗੀ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ।' ਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਪਿਤਾ ਨਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਸੀ 'ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ

ਵੱਡਾ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮਾਂ ਵੀ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਸੁਫ਼ਨੇ ਦੇਖਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਉੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਲਈ ਉਹਨੂੰ 'ਲਾਇਲਪੁਰ ਖਾਲਸਾ-ਕਾਲਜ ਜਲੰਧਰ' ਵਿਖੇ ਦਾਖ਼ਲਾ ਦਵਾਇਆ।

ਬੀ. ਏ. ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੁਰਾਨ ਉਸਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਗੋ) ਨਾਲ ਹੋਈ। ਉਸਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਸਤਾਦ ਧਾਰ ਲਿਆ ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸਿਖਣੀ ਅਰੰਭੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਹਾਣੀ, ਨਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਗੀਤ ਲਿਖ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਜੋ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਸਾਲਿਆਂ 'ਚ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਭਾਗ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਪਹਿਚਾਣਿਆ 'ਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ 'ਜਨ-ਸਾਹਿਤ' ਰਸਾਲੇ 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਜਸਵਿੰਦਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਰੁਝਾਨ ਨਜ਼ਮ 'ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵੱਲ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਰਗੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਚੁਪ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਔਗ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਦਿਨ ਜਵਾਲਾ ਮੁੱਖੀ ਬਣਕੇ ਫੁਟੇਗੀ।

ਜਸਵਿੰਦਰ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਅਫ਼ਸਰ ਤਾਂ ਬਣ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਪੰਡਤ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗੀ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਮੀਨ.....

ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ 'ਦਰਸ਼ੀ'
ਸ.ਸੀ.ਸੈ.ਸਕੂਲ, ਦੌਲੀਕੇ-ਦੂਹੜੇ।
ਜਲੰਧਰ।

ਇੱਕ ਵੱਲਖਣ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜਸਵੀਰ ਦੋਲੀਕੇ

ਹੋਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਸੁਭਾਅ, ਆਦਤਾਂ 'ਤੇ ਗੁਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਲਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਹਿਣੇ। ਕੁਝ ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਸੁਖਵੀਰ। ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੋਲੀਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1975 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਨਮਿਆਂ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ। ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਦਸਵੀਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲੋਂ ਕੀਤੀ। ਉੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਲਈ 'ਦੋਆਬਾ ਕਾਲਜ-ਜਲੰਧਰ' ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਦਸਵੀਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲੋਂ ਕੀਤੀ। ਉੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਲਈ 'ਦੋਆਬਾ ਕਾਲਜ-ਜਲੰਧਰ' ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਡਾ. ਡੀ. ਬੀ. ਰਾਏ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਸੁਖਵੀਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ 'ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਮਲ ਵੀ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਆਬਾ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਸਟਰ ਆਫ਼ ਆਰਟ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਲਾਇਲਪੁਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਅਜੇ ਵੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਸਟਰ ਡਿਗਰੀ ਵਿੱਡੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਖਵੀਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਹਰੇਕ ਵਿੱਕੀ 'ਤੇ ਹੱਥ ਅਜਮਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਸੁਖਵੀਰ ' ਤੋਂ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, ' ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ, ਉਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਣ

ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ ਪਰ ਉਹੀ ਗੱਲ ਸਮਾਂ ਪੈਣ 'ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਬਣ ਗਈ।”

ਸੁਖਵੀਰ ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਕਲਾ ਪਾਸੋਂ ਕੱਚਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਕਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਨਰੋਇਆ ਪਨ ਆ ਜਾਵੇਗਾ 'ਤੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਬਣਾ ਲਏਗਾ।

ਜਸਵਿੰਦਰ 'ਦੂਹੜਾ'

ਬਹੁ-ਗੁਣਾ ਦੀ ਗੁੱਥਲੀ ਗਰਦੀਪ ਸਿੰਘ 'ਦੀਪ'

ਗੀਤਕਾਰ, ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ, ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਕ, ਭੰਗੜਾ, ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ, ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਆਸ਼ਕ ਕਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਜੋਂ ਟੇਲਰਿੰਗ, ਪਲੰਬਰ, ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਇਕ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਗਰਦੀਪ ਸਿੰਘ 'ਦੀਪ' ਉਰਫ਼ ਦੀਪ ਦੂਹੜਿਆਂ ਵਾਲਾ।

ਦੀਪ ਦਾ ਜਨਮ 4 ਜਨਵਰੀ 1967 ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਸ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਮਾਤਾ ਨਿਰਮਲ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਦੂਹੜੇ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ, ਦੀਪ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਣਹਾਰ 'ਤੇ ਸੋਚਵਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਿੱਠ-ਬੋਲੜਾ, ਮਿਲਣਸਾਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਦੀਪ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਰੂਚੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਫੁਟਬਾਲ ਦਾ ਔਛਾ ਖਿਡਾਰੀ ਰਿਹਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਟਰਾਫ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਲਿਖਣ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਧਾਰਮਿਕ ਗੀਤ, ਫਿਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲੱਗਾ, ਲਿਖਣਾ ਪਰ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਕਰਨੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲੱਗਾ, ਲਿਖਣਾ ਪਰ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਕਰਨੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖ ਕੇ ਫੜਾ ਦੇਣਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ 'ਦੀਪ' ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਔਛੇ ਗੀਤ, ਗੀਤ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥੇ ਚੜ੍ਹੇ, ਨਾਮੀ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਗਾਏ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਹੀ ਆਈ, ਪਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗਰੈਜੂਏਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦਾ

ਸਦਕਾ ਉਸ ਨੂੰ 19 ਜੂਨ, 1999 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੌਲੀਕੋ-ਸੁੰਦਰ ਪੁਰ ਵਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ‘ਦੀਪ’ ਜਦ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਕਦੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਦੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੀਪ ਦਾ ਨਾਮ ਨਵਾਂ ਹੈ ਪਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਜਿਹੀ ਨਿੱਗਰਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਹਾਣੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਦੀਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੱਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਜਾਣੂਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੱਗ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੈਂ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ।

ਜਸਵਿੰਦਰ ‘ਦੁਹੜਾ’

ਇੱਕ ਸੱਚ

ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਬਾਈਪਾਸ ਬੱਸ ਦੀ ਓਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਬੱਸ ਦੇ ਆਉਣ ਵਿੱਚ ਹਾਲੇ ਟਾਈਮ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟੋਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ, ਟਾਈਮ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਟੋਰ ਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ।

“ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ! ਇਕ ਕੋਰੈਕਸ ਦੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਦੇਣੀ, ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੰਘ ਹੈ।” ਇਕ ਕਾਲਜੀਏਟ ਲੜਕੀ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟੋਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਿਬ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਉਠ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਭੈਣ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਈ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਭੈਣ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ।

ਗਰੀਟਿੰਗ ਕਾਰਡ

ਹਰਜੀਤ ਮਨੌਜ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਗਿਆ। ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਗਰੀਟਿੰਗ ਕਾਰਡ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ-ਵਧੀਆ ਸਨ। “ਚਲ ਯਾਰ ਕੋਈ ਗਰੀਟਿੰਗ ਕਾਰਡ ਲੈ ਲਈਏ।” ਮਨੌਜ ਨੇ ਹਰਜੀਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। “ਯਾਰ ਤੂੰ ਕਿਹਨੂੰ ਦੇਣਾ ਏ ? ਆਪਾਂ ਸੋਹਣਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਦੇਖ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਜਿਹਾ ਕਾਰਡ

।” ਮਨੋਜ ਨੇ ਉਸਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦੱਸਿਆ । “ਦੇਖੀ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ । ਕਾਰਡ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹਰਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ।

ਹਰਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਵਧੀਆ ਜਿਹਾ ਕਾਰਡ ਖਰੀਦ ਕੇ ਮਨੋਜ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ । ਹਰਜੀਤ ਦੀ ਭੈਣ ਕਾਲਜੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈ ਜਦ ਕਿ ਹਰਜੀਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਰ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ।

ਹਰਜੀਤ ਦੀ ਸਰਸਰੀ ਨਿਗਾਹ ਰਜਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ’ਤੇ ਪਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਜਿਹਾ ਜਾਪਿਆ । ਉੱਠ ਕੇ ਰਜਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਫਰੋਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ।

ਉਹੀ ਕਾਰਡ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਰਜਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਤਨਬਦਨ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ । ਹਰਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, “ਕੱਲ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਨਾ ਭੇਜਣਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ ।” ਕਹਿ ਕੇ ਹਰਜੀਤ ਖੂਹ ਵੱਲ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਤੁਰਿਆ ।

-ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੌਲੀਕੇ

ਹੱਕ

“ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਸੀ ?”
 “ਕੋਠੇ ਵਾਲੀ ਕੋਲ ।”
 “ਕੀ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ ?”
 “ਸਰੀਰਕ ਸੁੱਖ ਲੈਣ ਲਈ ।”
 “ਕੀ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ?”
 “ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ।”
 “ਜੇਕਰ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਠੇ ਵਾਲੀ ਕੋਲ ਸਰੀਰਕ
 ਸੁੱਖ ਲੈਣ ਜਾਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ।”
 “ਜਨਾਬ ! ਜੇਕਰ ਪਤਨੀ ਘਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕੌਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 ਕੋਠੇ ਵਾਲੀ ਕੋਲ ।”
 “ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ?”
 “ਉਹ ਤਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਹੀ ਹੈ ?”
 “ਕਿੰਨਾ ਵਕਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਇਆਂ ?”
 “ਛੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।”
 “ਅੱਛਾ ! ਤੂੰ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਕੋਠੇ ਵਾਲੀ ਕੋਲ ਗਿਆ
 ਹੋਏਗਾ ?”
 “ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਵਾਰ ।”
 “ਪਰ ਵਿਆਹੇ ਬੰਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕੋਠੇ
 ਵਾਲੀ ਕੋਲ ਜਾਵੇ ।”
 “ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਠੇ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ?”
 “ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ, ਹੱਕ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ ?”
 “ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਾਂ ।”
 “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਹੱਕ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ
 ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਸੁੱਖ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਕੋਲ ਜਾ ਸਕੇ ?”

ਇਨਸਾਨ

“ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।”

“ਹਾਂ ਯਾਰ, ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਆਪਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਜਾਣੇ, ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ, ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵੀਰ, ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਅਤੇ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਦੇ ਸੁਹਾਗ ਬੇਹ ਲਏ ਜਾਣਗੇ।”

“ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਜਿੱਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਪਾਸੇ ਮਰਨੇ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਹਨ।”

—ਸੋਢੀ ਸਹਿਜਲ

ਚਿੱੜੀਆਂ ਬੋਲ ਪਈਆਂ

ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ ਹੇਠਲੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਉੱਚ ਵਰਗ ਦੇ.....। ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਨੂੰ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਬੀਤ ਗਏ ਪਰ ਉੱਚ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਆਚਾਰ ਹੇਠਲੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਜਦ ਚਾਹੁੰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤਦੇ.....। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ....। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਸਾਫਰ ਆਇਆ। ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਮਸ਼ਮੀਯਤ ਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੂੰ ਤਰਸ ਆਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁੱਸਾ। ਉਹ ਉਥੋਂ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਚੁਪ-ਚਾਪ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖ ਗਿਆ.....

ਚੂੰ ਕਾਰ ਅੱਜ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜਸ਼ਤ ॥
ਹਲਾਲ ਅਸਤ-ਬੁਰਦਨ-ਬ-ਸੁਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ ॥

ਉਹੀ ਮੁਸਾਫਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਉਥੋਂ ਦੀ ਵਾਪਸ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਿਲੀ ਮਹੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਲੋਕ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਹਥਿਆਰ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਜ਼ਤ

“ਕੁੜੀਏ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੰਨੀ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰ ਨਾਲੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰਕੇ ਤੁਰਿਆ ਕਰ ਕਿਤੇ ਸਾਡੀ

ਇੱਜ਼ਤ ਖੋਹ 'ਚ ਨਾ ਰੁੱਲਾ ਦੇਵੀ, ਲੋਕੀ ਹਲਕਿਆਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗਰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਬੈਗਾਨੀਆਂ ਧੀਆਂ-ਭੈਣ ਵੱਲ ।”
ਰਾਮੋ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨ ਧੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ।
“ਮਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਤਾਂ ਖੋਹ 'ਚ ਉਦੋਂ ਹੀ ਰੁੱਲ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਪੜ੍ਹਨੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੰਬੜਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੋਹਾ ਚੁਕਣ ਲਈ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ।”
ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕੁੜੀ ਟੋਕਰਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤੇ ਰਾਮੋ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਦੇ ਮਤਲਬ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ ।

ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ,
“ਲੈ ਰਣਜੀਤ ਸਿਹਾਂ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਮਿੱਟ ਜਾਣਗੇ ।”

ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ ਤੇ ਉਸਨੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਤਾਂ ਭਰ ਗਏ ਹਨ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਤੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕਕੇ ਜੋ ਜ਼ਖ਼ਮ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਭਰਨਗੇ ।”

ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਗੱਲ ਡਾਕਟਰ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

- ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੂਹੜਾ

ਔਲਾਦ ਵਾਲੇ

ਮੀਂਹ ਤੇ ਗੜੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਹਗੀਰ ਆਪਣੇ - ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੜਿਆ ਦੀ ਸੱਟ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਸੇਕ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਨੇਰੀ ਵੀ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਸੀ। ਅੰਬੋ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਈ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿਸਕੀਆਂ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਾਧੀ ਉਥੋਂ ਉਸ ਵੱਲ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਕਿਉਂ ਭੈਣ ਰੋ ਕਿਉਂ ਰਹੀ ਏ, ਏਨੇ ਮੀਂਹ ਵਿੱਚ ਸੜਕ ਤੇ, ਚੱਲ ਉੱਠ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲ।” ਰਾਧੀ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਅੰਬੋ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜਵਾਬ ਬਿਨਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਬੇਔਲਾਦ ਰਾਧੀ ਨੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਅੰਬੋ ਨੂੰ ਕਿਹਾ,

“ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ ਨੇ?”

“ਹਾਂ।”

“ਕਿੰਨੇ?”

“ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ।”

ਰਾਧੀ ਇਕਦਮ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਅੰਬੋ ਸੜਕ 'ਤੇ ਪਈ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਵੀ ਹੀ...

ਹੁਣ ਰਾਧੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਅੰਬੋ ਦੇ ਔਲਾਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪਹਾੜ ਜਿੰਡੇ ਦੁੱਖ ਅੱਗੇ ਰਾਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੇਔਲਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਗ਼ਮ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜਾਪਿਆ। ਮੀਂਹ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਘੱਟ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਆਵਾਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਰਾਧੀ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਸੀ।

ਵਸੀਅਤ

ਤਿੰਨਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਨੀਅਤ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਸੀ। ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਕਿਆਮਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੂਰੀ ਵਸੀਅਤ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਸਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਲਿਖਵਾਇਆ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਸਕ ਉਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਕੋਲ ਉਹ ਆਪਣਾ

ਮੈਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸਮਾਂ ਕੱਟੇਗਾ

ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ “ਬਾਪੂ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਐਥੇ ਹੀ ਰਹੋ, ਨਾਲੇ ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਉ, ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।” ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੇ ਇਹ ਆਸ ਲਗਾਉਂਦੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਬਾਪੂ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ 'ਤੇ ਵਸੀਅਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਾਪੂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵੇਰੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਪੂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਤਿੰਨੇ ਪੁੱਤਰ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪਾਠੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, “ਅੱਜ ਜਦ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮਿਲਖਾ ਸਿੱਧੇ ਆਇਆ 'ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਪਾਠ ਸੁਣਦਾ-ਸੁਣਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ.....।”

ਤਿੰਨਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਇਕਦਮ ਉੱਤਰ ਗਏ। ਨੂੰਹਾਂ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਹੋ ਰਹਾਈ ਸਨ ਤੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਰਨ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਥੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇ.....।

-ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਪਵਾਰ

ਕੇਹਾ ਸਮਾਜ

“ਦੇਖ ਉਥੇ ਜੀਤੇ, ਤੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਈ ਕਨੇਡਾ ਦਿਖਾਵਾਂ। ਵੇਖ ਪਤੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਬਾਹਾਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ।” ਦੀਪੇ ਨੇ ਮਿਜ਼ਾਜ ਨਾਲ ਹੌਂਕਾ ਜਿਹਾ ਲੈਂਦੇ ਕਿਹਾ।

ਜਦੋਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਗਏ ਤਾਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ, ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮਜ਼ਬੂਰੀ

ਇੱਕ ਕਸਾਈ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—
“ਮੰਮੀ ਪਾਪਾ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ?”

ਪਤਨੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਸੀ।

ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਝੱਟ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਜਦੋਂ ਵਿਹੜੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਬੱਕਰੀ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਠਰੇ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੀਟ ਵਾਲੇ ਖੋਖੇ ਤੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕੀ ਸਿਸਕਦੀ ਹੋਈ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਚੁੰਮਿਆਂ।

—ਪਰਮਜੀਤ ਰਾਮਗੜੀ

ਪੱਥਰ ਬੁੰਦ ਪਈ

ਮਨਿਆਰੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅੱਧਖੰਡ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਲਿਬਾਸ, ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨੂੰ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ-ਗ਼ੁਸਤ ਅੱਖਾਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਕੀ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਕੜਾ ਮਿਲ ਜੂ ? ਉਸਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ।”

ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਹਾਂ 'ਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। “ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਹਲਕੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਵੰਗਾਂ ਵੀ ? ” “ ਹਾਂ-ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਦੱਸ..... ?” ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਉਸਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਪਰਚੀ ਫੜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, “ਭਲਾ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਾਨ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਾ ਹੋਊ ?”

“ ਲੱਗੇ ਭਾਅ ਵੀ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਪੰਜਤਾਲੀ ਕੁ ਤਾਂ ਲੱਗਣਗੇ ਹੀ ।”

“ ਚੱਲ ਅੱਛਾ ਦੇ ਦੇ ਫਿਰ ।” ਉਹਨੇ ਹੌਂਕਾ ਜਿਹਾ ਭਰਿਆ।

“ ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਏ, ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਦੱਸਿਆ ਲੱਗਦੈ ?”

“ ਬੱਸ ਏਦਾਂ ਈਆ ਏ ਸਮਝ ਲਾ, ਕੀ ਕਰੀਏ ?”

“ ਫਿਰ ਵੀ..... ?”

ਉਸ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸਦਿਆਂ ਬੇਵਸੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ। “ਐਵੇਂ ਨਾ ਡਰ, ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਤੇਰਾ ਫਰੀ ਈ ਸਾਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਮੰਨੇਗਾਂ ?” ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਥਾਈਂ ਰੱਖਕੇ ਕਿਹਾ। “ ਬੋਲ ਕਦੋਂ ਬਾਹਰ ਕਸਰ ਭਜਾਈਏ ?” ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਚੁੱਟਕੀ ਤੇ ਚੁੱਟਕੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

“ ਮੈਂ ਘਰ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਦੱਸਾਗਾਂ।” ਉਹਨੇ ਸਿਰ ਖੁਰਕਦੇ ਕਿਹਾ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ ਆਦਮੀ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਉਹੀ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਵਿਸ਼ਵਾਸ

ਕੱਚੀ-ਪੱਕੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜਿਹੀ ਕਬਰ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਘਾਹ ਫੂਸ, ਅੱਕ ਧਤੂਰੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਨਿਕ-ਸੁਕ ਉੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਪਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਅਮਲੀ ਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਕਬਰ 'ਤੇ ਬਾ-ਬੰਫ ਚੜ੍ਹ ਧਤੂਰੇ ਦੇ ਡੋਡੇ ਤੋੜ-ਤੋੜ ਕਮੀਜ਼ ਦੇ ਵੱਖੀ ਵਾਲੇ ਖੀਸੇ 'ਚ ਤੁਨ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਵੇ ਭਾਈ ! ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ, ਇਉਂ ਨਾ ਕਰ ਵੇ ।” ਰਸਤੇ ਜਾਂਦੀ ਡਰੀ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨਾਤੇ ਮਾਈ ਮਾਨੂੰ ਨੇ ਵਾਸਤਾ ਜਿਹਾ ਪਾਇਆ।

“ਕਿਉਂ ਮਾਤਾ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਗੀ ?”

“ਵੇ ਪੁੱਤ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਏਹ ਜਗ੍ਹਾ ਬੜੀ ਸਖ਼ਤੀ ਏ, ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਏ, ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੀ ਨਾ ਜਾਹ ਜਾਂਦੀ ਹੋ ਜੇ ।”

“ਮਾਤਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਏਦਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ, ਮਾਤਾ ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਈ ਡਰੀ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪੀਰ ਪੂਰ ਦਿਖੇ ਨਹੀਂ ।” ਉਹਨੇ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ।

—ਗੁਰਬਖਸ਼ ਪਨਾਮ

ਇਨਸਾਫ਼

ਮੇਰਾ ਆਪਣੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਦੋ ਗਿਆ। ਮਾਮਲਾ ਕਚਿਹਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਮੈਨੂੰ ਕਚਿਹਰੀ ਆਉਂਦਿਆਂ। ਉਹ ਉਸੇ ਬਾਹਰ ਪਿਆ ਬਿਲਕ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਕੁਰਲਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ “ਓਏ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਓ, ਕੁਝ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਖੋਫ਼ ਖਾਓ, ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮ ਕਰੋ ਇਹਨਾਂ ਕਾਲੇ ਕੋਟਾਂ ਦੀ।”

ਉਹ ਚੀਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਪਰ ਜੱਜ ਤੇ ਵਕੀਲ ਉਸਦੀ ਬਿਨਾਂ ਸੁਣੇ ਬੇਧਿਆਨੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਹੌਸਲਾ ਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛ ਹੀ ਲਿਆ। “ਬਾਈ ਤੂੰ ਹੈ ਕੌਣ ਅਤੇ ਕਚਿਹਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ.....?”

“ਇਨਸਾਫ਼ ਹਾਂ ਮੈਂ।” ਉਸਨੇ ਸਹਿਮੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕਚਿਹਰੀ ਜਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸਤੋਂ ਮਕਾਨ ਖ਼ਾਲੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ।

ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਮੇਨ ਰੋਡ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਾਰੂਤੀ ਕਾਰ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਆ ਵੱਜੀ। ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ ਇਕ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ.....।

ਮੈਂ ਵੀ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। “ਹਟੋ ਓਏ, ਹਟੋ ਪਰੇ ਹੱਟ ਓਏ.....।”

ਦੋ ਪੁਲਸੀਏ ਡੰਡਾ ਖੜਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਲੋਕ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਇੱਧਰ-ਉਧਰ ਖਿਸਕ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦੌੜਾ ਦਿੱਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰੂਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਟੀਰੀਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੰਜ ਸੱਤ ਕੈਸਟਾਂ ਜੇਬਾਂ 'ਚ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਦੂਜੇ ਨੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਸੀਟ 'ਤੇ ਪਏ ਲਿਫ਼ਾਫੇ ਨੂੰ ਫਰੋਲਿਆ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਚੱਲਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਚੱਲ ਜਾ ਕੇ ਥਾਣੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਅਪਣੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਅਜੇ ਵੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਤੜਪ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਪੱਥਰ ਬਣਿਆਂ ਕਦੀ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਅਤੇ ਕਦੀ ਪੁਲਸੀਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ।

—ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੂਹੜਾ

ਏਕ ਨੂਰ ਤੇਂ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ 'ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ। ਜੀਤਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਜਗੋਂ ਉਹ ਲੰਗਰ ਖਾਣ ਲਈ ਬੈਠਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾ ਰਹੇ ਭਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਚੱਲ ਜੀਤਿਆ ਉੱਠ ਇੱਥੇ ਵਿਹੜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਉਹ ਲਾਇਨ ਹੈ।”

ਭਾਈ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਅਣਮੰਨੇ ਮਨ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਉੱਠ ਘਰ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਪਰ ਸਪੀਕਰ 'ਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼, “ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜੱਗ ਉਪਜਿਆ” ਉਸਨੂੰ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਡਰ

“ਮੰਮੀ-ਮੰਮੀ ਮੈਨੂੰ ਨੀਤੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਚਾਰ ਗੁੰਡੇ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਮੰਮੀ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾ ਜਾਣਗੇ। ਜਿੰਦਾ ਕੁੱਤੇ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਬਿੱਲੀ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਬਕ ਹੈ, ਕੁੱਤੇ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾ ਗਏ ਸੀ। ਜੋਤੀ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਬੱਚੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੰਮੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ।

“ਨਹੀਂ ਬੇਟੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਗੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ.....। ਮਾਂ ਨੇ ਜੋਤੀ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ 'ਤੇ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਈ।

ਭਵਿੱਖ

“ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਤੁਹਾਡਾ ਦੋਸਤ ਜੱਜ ਦੀ ਪੋਸਟ ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ?” ਸ਼ਾਮੀ ਘਰ ਆਏ ਦੀਪ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। “ਹਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪਰ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ।” ਏਨਾ ਕਹਿ ਦੀਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਦੀਪ ਦੇ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਾਰਾਬ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ ਹਵਾ 'ਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਦੀਪ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਉਸਦਾ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ 'ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ, ਹੁਣ ਆਪਾ ਆਪਣੇ ਬਿੱਟੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂਗੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਚੰਗੀ ਪੋਸਟ 'ਤੇ ਲਾਵਾਂਗੇ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜੀ ਕਰਦਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਡੀ.ਸੀ. ਬਣਾਵਾਂ।” ਪਰ ਸ਼ਾਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਉਸ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠੇ ਉਸਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪੁੱਤ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਖੁਦ ਸ਼ਾਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਡੀ.ਸੀ. ਬਣਿਆ ਏ। ਜੇ ਤੂੰ ਸੁਧਰੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੁਧਰੇਗਾ।” ਏਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਵੜ ਗਿਆ।

-ਵਿਵੇਕ

ਪਰਖ

“ਮਾਂ.....ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ 'ਤੇ ਟੋਕਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈ?”
 “.....ਧੀਏ ਟੋਕਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.....ਭਲਕ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਹੁਰੀ
 ਵੀ ਜਾਣਾ ਹੈ।”

“.....ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ?”

“.....ਧੀਏ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਂਦਿਆ ਹੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਚਰਿਤਰ
 ਦੀ ਪਰਖ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ।”

“ਪਰ ਮਾਂ.....ਭਲਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਦੀ
 ਵੀ ਪਰਖ ਹੁੰਦੀ ਏ.....।” “.....ਨਹੀਂ.....ਧੀਏ ਨਹੀਂ..ਅਗਰ
 ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੀਵੀਂ ਹੋਣੀ ਸੀ 'ਤੇ ਇਹ
 ਸਮਾਜ ਮਰਦ ਪਰਧਾਨ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਔਰਤ ਪਰਧਾਨ ਹੋਣਾ ਸੀ।”

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ

“ਸੀਬੋ ਲਿਆ ਜਲਦੀ.....ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਇੱਕ ਆਂਡਾ ਹੀ
 ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ?”

“ਲਿਆਈ.....ਬਸ.....ਏ.....ਆਹ ਲਓ ਆਂਡਾ।”
 ਜਾਗਰ ਨੇ ਮੰਜੀ ਥਲਿਓ ਥੋੜਲ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੈਂਗ ਭਰ ਕੇ ਪੀ

ਲਿਆ।

“ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਵੇਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਰਚੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ?”

“ਪਰਚੀ.....ਹਾਂ.....ਆਹ ਫੱੜ ਪਰਚੀ”

“ਮੈਂ ਪਰਚੀ ਖਾਣੀ ਨਹੀਂ,ਮੈਂ ਪੁਛਦੀ ਆਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੌਦੇ ਲਿਖੇ ਸੀ ਉਹ ਸੌਦੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ?”

“ਕਿਹੜੇ ਸੌਦੇ?..... ਔਗ ਲੱਗੀ ਪਈ ਐ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਆਹ ਸਹੁਰੀ ਦੇ ਗੰਢੇ ਤੀਹ ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ, ਆਲੂ ਦਸ ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ, ਸਾਰੇ ਹਲਦੀ ਮਸਾਲਾ ਪਾ ਕੇ ਅੱਸੀ ਰੁਪਏ ਮੰਗਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ ਐਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਸੌਦਾ.....ਰੋੜਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਰਚੀ ਫੜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।”

ਸੀਬੋ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਿਆ..... ਅਤੇ ਕੜਕਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ... ਔਛਾ! ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਸੌਦਾ ਮਹਿੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਏ ਰੱਬ ਦਿਆ ਬੰਦਿਆ”

“ਤੈਨੂੰ ਗੰਢੇ ਮਹਿੰਗੇ ਲੱਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਆਲੂ ਤੇ ਮਿਰਚ ਮਸਾਲੇ ਮਹਿੰਗੇ ਲੱਗੇ।

ਪਰ ਐਹ ਡੂਢ ਸੌ ਦੀ ਬੋਤਲ ਖਰੀਦ ਹੋ ਗੀ।

ਇਹ ਸੌਦੇ ਤੋਂ ਸਵੱਲੀ ਲੱਗੀ ਤੈਨੂੰ ਹੈਂ ! ਕਦੇ ਸ਼ਾਰਾਬ ਮਹਿੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ।”

ਜਾਗਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਔੜ ਰਿਹਾ। ਸੀਬੋ ਉਸ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ ਬਣੀ ਖੜੀ ਸੀ।

-ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਪ

ਹਾਅਕ

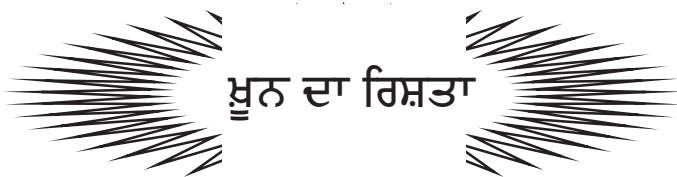
ਬਾਹਰਲੇ ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਦਸਤਕ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਘਰੇ ਈ ਐਂ। ਅੱਗੇ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਫ਼ਖ਼ਰ ਨਾਲ ਪੌਣ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਤਵੰਤੇ ਟੋਲਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਬੂਹੇ ਮੋਹਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਟੋਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਪਣੱਤ ਪਰਗਟਾਉਂਦਿਆ ਉਸ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜੋ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ ਪਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਰਲਵੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ।

“ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖੀ, ਮੋਹਰ ਛੱਤਰੀ 'ਤੇ ਲਾਉਣੀ ਐਂ।” ਰਤਨ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ 'ਤੇ ਬੋਲਿਆ “ਜ਼ਰੂਰ ਜੀ ਲਾਵਾਂਗੇ।”

ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਵੀਹੀਂ ਦੇ ਮੌੜ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਜਾਣੀ-ਪਹਿਚਾਣੀ ਖਰਬੀ 'ਤੇ ਗੁਸੈਲੀ ਹਾਅਕ ਰਤਨ ਦੇ ਸੀਨੇ ਬਰਛੇ ਵਾਂਗ ਲੱਗੀ।

“ਉ ਰਤਨਿਆਂ। ਦਿਹਾੜੀ ਚਲਣੈ ਕਿ ਅਜੇ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਸਰਾਣੇ ਹੀ ਬਹਿ ਰਹਣੈ?” ਅਜੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨ ਲੰਘੇ ਸਨ।

ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ

ਅੱਜ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਵੀ ਬਾਪੂ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਨਾ ਟੁੱਟਿਆ, ਦੇਖ ਪੁੱਤ ਵਲੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਹੌਸਲਾ ਪਤਨੀ ਦੀ

ਭੱਬਕੀ ਅੱਗੇ ਛੇਤੀ ਦਮ ਤੌੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਤੀ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋ ਬੋਲੀ,
 “ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਭਰਨੇ ਕਿਹੜੇ ਸੌਖੇ ਐ, ਐਵੇਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ
 ਕਿਉਂ ਮਿੱਟੀ ਰੋਲਣੀ ਐ, ਘਰ ਈ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਉ ਜਿਹੜੀ.....।
 “ਜੋ ਹੋਣਾ ਉਹ ਤਾਂ ਦਿਸਦਾ ਈ ਐ ਨਾਲੇ ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਐਵੇਂ ਸਰਜੂ ?
 ਕੁੜਮਾਂਚਾਰੀ ਕੱਠੀ ਹੋਣੀ ਐ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸ਼ਰੀਕਾ
 ‘ਚ ਕੱਟਣੀ ਐ। ਕੁਛ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਪਊ।”

ਬੇਬਸ ਹੋਇਆ ਬਾਪੂ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ
 ਫੱਕਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਹਾਨੋਂ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਬੇ-ਇਲਾਜ ਮਰੇ ਸੁਹਰੇ ਲਈ
 ਚਰਨੋਂ ਨੇ ਬੜੇ ਸੌਖੇ-ਝੂਠੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾ ਦੁਹੱਥੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਬਾਪੂ ਦੀ
 ਦੇਹ ਨੂੰ ਸ਼ਾਲ ‘ਚ ਲਪੇਟ ਕੇ, ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀ ਪਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਅਰਥੀ ‘ਤੇ
 ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਉੱਪਰ ਝੰਡੀਆਂ ‘ਤੇ ਗੁਬਾਰੇ ਟੰਗੇ ਗਏ। ਬਾਪੂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ
 ਵੱਲ ਨੌਟਾਂ ਦਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਗਿਆ। ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਰਤਨਾਂ ਪਾ ਦੇਸੀ
 ਘਿਉ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋੜਾ-ਬੋੜਾ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ
 ਝੁਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਭਟਕਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੜਫ-ਤੜਫ ਦਮ ਤੌੜ ਗਿਆ ਸੀ,
 ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਾਜ ਦੀ ਫੋਕੀ ਸ਼ਾਨੋ-ਸ਼ੌਕਤ ਵਾਸਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਚੱਕ ਬੁੱਢੇ
 ਦੋਂ ਮੱਟੀ ਹੋਏ ਸ਼ਰੀਰ ਲਈ ਬੇਲੋੜੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਬਾਪੂ ਦੇ ਕ੍ਰਿਆ-ਕਰਮ ਨੂੰ ਅਜੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੰਘੇ,
 ਚਰਨੋਂ ਭਰਜਾਈਆਂ ਨੂੰ ਤਾਹਨੇ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰ ਕੇ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ
 ਪਈ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਲੈ ਆਈ।

ਬਲਰਾਜ ਕੁਹਾੜਾ

ਅਹਿਸਾਸ

ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਚੰਡੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਗੱਲ ਪੈ ਗਈ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਪੀਤੇ ਘਰ ਆਇਆ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੰਜਾ ਡਾਹ ਕੇ ਦਿੱਤਾ 'ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਹ ਸਭ ਵੇਖਕੇ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ 'ਅਹਿਸਾਸ' ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਔਰਤ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਹੱਥ ਉਦੋਂ ਹੀ ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੀਮਤ

ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਆ ਕੇ ਕਈ ਕੁੜੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਆਈ। ਆਖਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਦੇਖ-ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਰਮੇਸ਼ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਇਕ ਲੰਬੀ ਲਿਸਟ ਆਪਣੇ ਕੁੜਮ ਦੇ ਹੱਥ ਇਕ ਲੰਮੀ ਲਿਸਟ ਫੜ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਲਿਸਟ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਾਪਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, “ਭੈਣ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ 'ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸੌਂਦਿਆ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ।” ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਕੇ ਰਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੰਝ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕੀਮਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗਾਹਕ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹੋਣ।

ਰਿਪਲ 'ਕਰੜਾ'

ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ

ਖੂਬ ਸੋਹਣੇ ਸਜਾਏ ਬੋਏ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਜੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ,
“ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬਸਤੀ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ, ਡਾਕਘਰ ਤੇ ਵਧੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲੈ ਸਕੋ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਅਸੀਂ ਇਥੋਂ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟਾ ਦਿਆਂਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੀਮਤੀ ਵੋਟ ਦਿਉ। ਅਸੀਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸੇਵਕ ਹਾਂ.....।”

ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਜਿੰਦਾਬਾਦ-ਜਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਗਰੀਬ ਔਰਤ ਦੇ ਕੁੱਛੜ ਚੁੱਕਿਆ ਬੱਚਾ ਬੱਚਾ ਇਹ ਰੋਲਾ ਹਿਾ ਸੁਣ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਔਰਤ ਉਸਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰਾ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਿਲਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਕੀਆਂ ਵਾਂਗ ਰੋਲੇ-ਰੱਪੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਬੇਵਕੂਫ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ।

ਫਰਕ

ਅੱਜ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੈਪੀ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਇਕੱਲਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਣਾਣੀ ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਵਾਲ ਦੀ ਤਸਵੀਰ 'ਤੇ ਗਈ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗੀ। ਕਿੱਥੇ ਉਹ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕੱਚੇ ਘੜੇ 'ਤੇ ਤਰਦੇ ਸਨ ਸੂਕਦੇ ਦਰਿਆ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ 'ਤੇ ਰਾਤਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ

ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤਾਂ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚੈਨ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਨੀਤੂ ਚੰਗੇ ਘਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਸੀ। ਨੀਤੂ ਤੇ ਹੈਪੀ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੈਪੀ ਨੇ ਨੀਤੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।

ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ ਰਸੀਵਰ ਹੈਪੀ ਨੇ ਚੁੱਕਿਆ, “ਹੈਲੋ ਹੈਲੋ ਮਾਈ ਡੀਅਰ ਹਾਓ ਆਰ ਯੂ। ਹੈਪੀ ਸੰਨੀ (ਵਹੀਕਲ) ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਲੈ ਗਈ ‘ਤੇ ਸਕੂਲ ਮੇਰਾ ਬਰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ, ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਪਾ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ।” ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੀਂ।” ਨਾ ਬਾਬਾ ਨਾ, ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਐਂਵੀਂ ਉਡੀਕੀ ਜਾਓ ‘ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਰਾਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ‘ਹਾਂ’ ਮੈਂ ਫਿਰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਟਾਈਮ ਦਸਾਂਗੀ। ਕਹਿ ਕੇ ਫੋਨ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਹੈਪੀ ਹੁਣ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸੋਹਣੀ-ਮਹੀਵਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੀ।

-ਜਸਬੀਰ ਦੌਲੀਕਿਆਂ ਵਾਲਾ

ਭੂਰ ਚੂਰ

“ਮੋਨਾ ਦੇ ਭਾਈਆ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈ ਮੈਂ ਤੋਹਫਿਆ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਮਨਾਂ ਕਰ ਦੇਣੈ.....ਬਈ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸੋਹ ਹੀ ਖਾਲੀ ਅਸੀਂ ਨੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਖਾਣਾ....ਰਾਮ ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਦੇਵੇ...ਸ਼ੁਕਰ ਕਰ ਲਾਂਗੇ।” ਓ.....ਹੋ.....ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਗੱਲ ਕੀ ਏ....ਘਾਬਰੀ ਕਿਉਂ ਏ ਸ਼ੁਕੰਤਲਾ ? ਮੋਨਾ ਦੇ ਭਾਈਏ ਨੇ ਸੋਫੇ ’ਤੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਿਆ ਕਿਹਾ।

“ਥੋਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ?.....ਅਖਬਾਰ ’ਚ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਕਲਰਕ ਸਸਪੈਂਡ....ਫਲਾਣੇ ’ਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ.....ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਘਾਉ-ਮਾਉ ਹੁੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸੋਹ ਖਾਲੋਂ ਬਈ ਕੁਛ ਨੀ ਲੈਣਾ।” “ਗੱਲ ਸੁਣ ਤੂੰ, ਤੂੰ ਕਿੱਤੇ ਇੰਝ ਸੁਣਿਆ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ, ਲੱਖ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦਾ ਫੜਿਆ। ਤੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਤੱਕ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਏ ਨਾ ਉਹ ਬੇਫਕੂਫ ’ਕੱਲੇ ਖਾਂਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਂ ਆਹ, ਬੈਡ, ਟੀ.ਵੀ., ਸਕੂਟਰ, ਫਰਿਜ਼ ਭੂਰ ਚੂਰ ਹੀ ਨੇ, ਵੱਡਿਆ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ” ਮੋਨਾ ਦੇ ਭਾਈਏ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ੁਕੰਤਲਾ ਦੇ ਮਾਯੂਸ ਚਿਹਰੇ ’ਤੇ ਰੋਮਕ ਆ ਗਈ।

ਸੱਟ

“ਕੀ ਹੋਇਆ, ਕੀ ਹੋਇਆ?”.....ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਬੱਸ ਇੰਟਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰੋਹੜੇ ਵਿੱਚ ਵੱਜੀ ਸੀ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਜਖਮੀ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ, ਰੋਹੜੇ ਬੱਲਿਓ ਖੱਚਰ ਕੱਢਿਆ।

ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਸੱਟਾਂ ਹੀ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਰੇਹੜੇ ਵਾਲਾ ਪਰ੍ਹੇ ਖੜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ “ਬਈ ਤੇਰੇ ਕਿੱਥੇ ਸੱਟ ਵੱਜੀ.....ਦੀਹਦੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ।”

“ਨਹੀਂ ਸੱਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਵੱਜੀ” ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਫਿਰ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ “ਸਾਲਿਆ ਫਿਰ ਰੋਂਦਾ ਕਿਉਂ ਏ।” ਇੱਕ ਜੱਟ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ’ਚ ਕਿਹਾ। ਰੇਹੜੇ ਦੀ ਟੁੱਟੀ ਬਾਹੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਉਹ ਰੇਹੜੇ ਵਾਲਾ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

-ਡਾ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਰੌਤਾ

ਔਰਤ

ਮੈਂ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਚਾਹ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ 'ਤੇ ਟੀ.ਵੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ । “ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਖੋਗੇ

ਜਿਸ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਔਰਤ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸਥਾਨ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਹੀ ਸਥਾਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ।” ਮੇਰੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਸਬਜ਼ੀ ਬਣਾ ਰਹੀ ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ ਜਾਹ ਧੀਏ ਟੀ.ਵੀ. ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਾ ਦੇ.....।”

ਫਰਕ

“ਬੱਚਿਓ ਕੌਣ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਔਰਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ।

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾਂ” ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ ।
“ਸ਼ਾਬਾਸ !! ਦੱਸੋ ?”

“ਮੈਡਮ ਜੀ ! ਫਰਕ ਬੱਸ ਇੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜੰਮਦੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅੱਜਕਲ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੋਲਿਆ

ਮੈਡਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ।

-ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਰਦੀ

ਲੋਕ - ਸੇਵਾ

ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਸ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਬੋਰਡ ਜਿਸ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। “ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ-ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ” ਦੇ ਪਾਸ ਖੜ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਇੱਕ ਸਕੂਟਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤੇ ਨਵ-ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੋੜਾ ਸਵਾਰ ਸੀ, ਰੋਕਦੇ ਹੋਏ ਸਿਪਾਹੀ ਬੁੜਕਿਆ “ਕਿੱਧਰ ਦੱਬਿਆ ਓਏ ? ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਨਾਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਮੁਫਤ ਦਾ ਟੱਕਰਿਆ ਲੱਗਦਾ। ਸਾਡਾ ਹਿੱਸਾ-ਪੱਤੀ ਤੇਰਾ ਬਾਪ ਦੇਉ, ਕੱਢ ਦਿਖਾ ਕਾਗਜ਼।”

“ਆਹ ਲਓ ਮਾਲਕੋ।” ਲੜਕਾ ਨਿੱਮੋਬੂਣਾ ਹੋਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

“ਓਏ ਇਹ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਨੂੰ।” ਸਿਪਾਹੀ ਬੁੜਕਿਆ, “ਜੀ ਪੂਰੇ ਨੇ।”

“ਐ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੇ ਨੇ, ਲਾ ਦੇ ਸਕੂਟਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ।” “ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ।” ਲੜਕੇ ਨੇ ਖਹਿੜਾ ਛੁੜਾਉਣ ਲਈ ਵੀਹ ਦਾ ਨੋਟ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਥੰਮ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ।

“ਹਾਂ.....ਹਾਂ.....ਤਕਰੀਬਨ ਪੂਰੇ ਹੀ ਨੇ, ਜਾਹ ਲੈ ਜਾ ਸਕੂਟਰ।” ਕਹਿੰਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਠੇਕੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਕਹਿਣੀ-ਕਰਨੀ

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਰਮਾ ਕਾਲਿਜ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣੀ 'ਤੇ ਕਰਨੀ ਦੇ ਧਨੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਭੱਲ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਦਾ ਥੀਸਿਸ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਅਕਸਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆ, ਧਾਰਮਿਕ ਟੁਕਾਂ 'ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸਿਕ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਸਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੇ। ਅੱਜ ਉਹ ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਕੂਟਰ ਸਟੈਂਡ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਦਮ ਸਕੂਟਰ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨਾਂ ਕੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਈ.ਟੀ.ਟੀ.ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਸੁਪਰਡੈਂਟ 'ਤੇ ਬਾਕੀ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਪਾਣੀ ਲਈ ਜਾਣਾ ਸੀ।

-ਮਾਸਟਰ ਬਲਬੀਰ ਚੰਦ

ਹਕੀਕਤ

“ਆਹ ਸਾਲਿਆ ਫੱਟੀ ਉਈਂ ਸਲਾਭੀ ਪਈ ਆ, ਮਾਂ ਆਪਣੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਤਾਂ ਲੈਣਾ ਸੀ।” ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਫੱਟੀ ‘ਤੇ ਪੈਨਸਲ ਨਾਲ ਠੀਕਾ ਮਾਰਦਾ ਮਾਸਟਰ ਬੋਲਿਆ।

“ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਕਈ ਦਿਨ ਹੋਗੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਆ, ਐਸੇ ਲਈ.....।” ਮੁੰਡਾ ਹੁੱਬਕਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ।

“ਨਾ ਸਾਲਿਆ ਮੀਂਹ ਬੋਡੇ ਕੱਲਿਆ ਦੇ ਪੈਦਾਂ ਆ, ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਨੀਂ, ਸਾਡੇ ਨੀਂ.....।” ਮਾਸਟਰ ਆਪਣੀਆਂ ਚੋਪੜੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ।

“ਜੀ ਬੋਡੇ ਘਰੇ ਬਾਲਣ ਹੈਗਾ ਆ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਕੋਠੇ ਚੋਂਦੇ ਆ, ਚੁੱਲਾ ਈ ਨੀਂ ਬਲਦਾ ਤਾਂ ਫੱਟੀ ਕਿੱਥੇ ਸੁੱਕੂ। ਜਦ ਢਿੱਡ ਈ ਭੁੱਖੇ.....।”

“ਬਹਿ ਜਾ ਸਾਲਿਆ, ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਬੈਹ ਗਿਆ, ਐਮੇ ਸੁਆਦ ਖਰਾਬ ਕਰੀ ਜਾਨੈ।” ਮਾਸਟਰ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਬਣਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ।

ਔਂਡ

“ਕਿਆਮਤ ਹੋ ਗੀ ਗੁਰਮੀਤ ਕੁਰੇ ਜਮਾਂ ਈ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਦੀ ਆ, ਹਾੜ੍ਹ ਸੁਕਾ ਲੰਘਿਆ ਸੌਣ ਲੰਘਣ ਡਿਹਾ, ਹੈਸ ਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਐਸ ਅਰੀ ਔਂਡ ਈ ਲੱਗੂ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀਆਂ ਭੱਦਾਂ ਪਾਟਗੀਆਂ, ਐਦਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਭੋਇ ਵੀ ਬੰਜਰ ਬਣਜੂ।

ਹਾਅ ਸਵੇਰੇ ਅਖਬਾਰ ‘ਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਟੂਬਲ ਲਗਾਏ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨੀ ਚੁਕਦੇ, ਆਹਦੇ ਪਾਣੀ ਠਾਹ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਬੰਜਰ ਭੋਇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਈ ਨਾ ਮਿਲੂ ਫੇਰ ਏਹਦੇ ਭਾਗ ਕਿਮੇਂ ਮੁੜਨਗੇ....?

” ਕਿਰਪਾਲ ਕਿਆਂ ਦੇ ਨਛੱਤਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਲੰਬਾ ਸਾਰਾ ਹੌਂਕਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਹਾਹੋ ! ਧਰਤੀ ਹੋਈ ਜਾਂ ਤੀਮੀਂ, ਚੰਦਰਾ ਦੁਖ ਤਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਈ ਐ, ਜੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੰਜਰ ਈ ਰਹੂਰਹੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਜੇ ਰੱਬ ਈ ਮਾਰਨ ਡਿਹਾ ਹੋਵੇ ਦਾ ਗੋਰਮੇਟ ਭਲਾ ਕੀ ਕਰ ਲੂ ? ਐਥੇ ਵੀ ਤਾਂ ਔੜ ਈ ਐ...” ਆਖਰੀ ਵਾਕ ਖਤਮ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਂਝ ਆਪਣੀ ਜਨਾਨੀ ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਅੱਥਰੂਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਨਛੱਤਰ ਦੇ ਵਸੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਉਹ ਆਤਮ-ਗਿਲਾਨੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਸਬਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ।

—ਅਸ਼ੋਕ ਸਰਾਹਣੂ

ਕੂਕ ਦੀ ਮੌਤ

ਆਲਸ ਦੀਆਂ ਰਜ਼ਾਈਆਂ ਛੱਡ ਕੇ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਖ਼ਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਭੇਜਣ ਲਈ ਰੁੱਖ ਦੀ ਟਾਹਣੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਪਪੀਹੇ ਨੇ 'ਚ ਸੁਰ 'ਚ ਕੂਕ ਮਾਰੀ। 'ਪਰ ਰੱਬ ਦਿਆਂ ਵੱਖੋਂ-ਵੱਖ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਕੰਨ-ਪਾੜੂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਕੂਕ ਦਮ ਤੋੜ ਗਈ'।

ਸੋਚ

“ਲੁਹਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਲੁਆ ਲੇ। ਬਾਲਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੰਡੇ ਪੁਆ ਲੇ।” ਘਸਮੈਲੇ ਜਿਹੇ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲੀ ਵਣਜਾਰਨ ਕੁੜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗਲੀ 'ਚ ਵੜਦਿਆਂ, ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਸ਼ਿੱਬੇ ਨੇ ਬੁਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਇਕ ਲੁਹਾਂਡੇ ਨੂੰ ਥੱਲਾ ਲੁਆਣਾ ਆਂ। ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਲਾਉਗੀ?”

“ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨੇ ਬੀਬੀ? ਤੂੰ ਕਿਲੋ ਕੁ ਆਟਾ ਦੇ ਦੀਂ।” ਵਣਜਾਰਨ ਕੁੜੀ ਨੇ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜੀਆਂ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਅਤੇ ਬਗਲ 'ਚ ਪਾਏ ਮੈਲੇ ਜਿਹੇ ਝੋਲੇ, ਜਿਸ 'ਚ ਉਸਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਨਿੱਕੇ-ਮੋਟੇ ਸੰਦ ਰੱਖੇ ਸਨ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ‘ਨੂੰ ਆਹ ਮਾੜਾ ਜਿਆ ਤਾਂ ਥੱਲਾ ਲਾਉਣਾ 'ਤੇ ਤੂੰ ਇਹਦੇ ਬਦਲੇ ਕਿੱਲੇ ਆਟਾ ਮੰਗਣ ਡਹੀਂ ਆਂ।” ਸ਼ਿੱਬੇ ਨੂੰ ਥੱਲਾ ਲੁਆਉਣ ਦੀ ਏਨੀ ਕੀਮਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਔਧਾ ਕਿਲੋ ਆਟਾ ਦੇਣਾਂ। ਥੱਲਾ ਲਉਣਾ ਲਾ ਦੇ। ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ।” ਉਹਨੇ ਦੋ-ਟੁਕ ਗੱਲ ਮੁਕਾਈ। “ਚੱਲ ਬੀਬੀ ਤੂੰ ਔਧਾ ਕਿਲੋ ਈ ਦੇ ਦੀਂ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਕਿਹੜੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਏਂ।” ਵਣਜਾਰਨ ਕੁੜੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਥੱਲ ਪਈ ਸ਼ਿੱਬੇ ਬੂਹੇ ਦੀ ਥੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਵਣਜਾਰਨ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਥੱਲਾ ਲਾਉਂਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਹੱਟਾ-ਕੱਟਾ ਮੰਗਤਾ ਆਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ,
“ਖੈਰ ਪਾ ਬੀਬੀ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਰਾਜੀ ਰੱਖੇ।”

ਸ਼ਿੱਬੋ ਛੇਤੀ-ਦੋਣੀ ਅੰਦਰ ਗਈ 'ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਟੇ ਦੀ
ਥਾਲੀ ਲਿਆ ਕੇ, ਉਸਨੇ ਉਸ ਮੰਗਤੇ ਦੀ ਬਗਲੀ 'ਚ ਉੱਲਟਾ
ਦਿੱਤੀ।

-ਦੇਵ ਵਿਦਿਆਰਥੀ

ਜਦ ਆਪਣੇ ਹੋਣ ਪਰਾਏ

ਅਚਾਨਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਪ ਮਰ ਗਿਆ। ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰ ਗਿਆ। ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਹੜੀ ਦਾਦੇ ਦੇ ਨਾਂ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਪੋਤੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰਵਾ ਲਈ ਪਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਕੌਣ ਸ਼ਰੀਕ ਜਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਮਸਲਾ ਪੰਚਾਇਤ ਹੱਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਤਾਂ ਕੇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਹੋ ਹੀ ਭੈਣਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਰੱਬ ਤੋਂ ਦੁਆਵਾਂ ਮੰਗਦੀਆਂ ਸਨ, ਭਰਾਵਾਂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ।

ਗਰੀਬੀ

ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਰਾਜੋ ਦੀ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮੋ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਉਧਾਰ ਫੜ ਕੇ ਮੁਹਲੇ ਦੀ ਤੰਗ ਗਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਘਰੇਲੂ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤ ਮਿਲ ਗਏ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਹੋਟਲ ਵੱਲ ਲਿਜਾਦਿਆਂ ਬੋਲੇ, “ਯਾਰ ਦਸ ਮਿੰਟ ਅਰਾਮ ਕਰਾਂਗੇ, ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਮੁਕਦੇ ਨਹੀਂ।” ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੱਖ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਚਾਹ ਅਤੇ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਹੋਟਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਚਾਹ ਅਤੇ ਮਿਠਿਆਈ ਦਾ ਬਿੱਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਖਾਲੀ ਜੇਭ ਵੇਖ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਬਿਮਾਰ ਰਾਜੋ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗਾ।

ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦ, ਪੀ. ਆਰ. ਟੀ. ਸੀ

ਕਰੇ ਕੋਈ ਭਰੇ ਕੋਈ

ਜੀਤ ਨੂੰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਕੁਝ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਫਿਟਕਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕੇ ਥੋੜੀ ਪੀ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲ ਤਾਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਬੇਕਸੂਰੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਬਸ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਕੂਟਰ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੀ ਸਾਈਡ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਿਲਾਵਟ

ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਆਖ਼ਰ ਖੁਦ ਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਖੁਦ ਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਜ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਸੀ।

—ਡਿੱਪਲ ਮਡਾਰ ਕਾਸਿਦ

ਕੁਰਬਾਨੀ

ਸੁਰਜੀਤ ਜੋ ਕਿ ਬੀ. ਏ. ਪਾਸ ਸੀ। ਬੀ. ਏ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਚੁੱਕੀ ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਪਿਤਾ ਦੀ ਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਲਵਾ ਸਕੇ। ਸੁਰਜੀਤ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਆਥਣ ਨੂੰ ਘਰ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੌਕਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਸਾਇਕਲ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਤਾਂ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵੇਖ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ।

ਕੀਮਤ

ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਂ ਮੁਰਦਾ ਫੜਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਰੱਖੀ, ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆਂ ਹਕੂਮਤ ਬਦਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਦਲਣ 'ਤੇ ਬਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧਾ ਕੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰੱਖੀ ਗਈ।
ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਹੁਣ ਉਹ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ, ਥਾਂ-ਥਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ 'ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਥੈਲੀਆਂ ਭੇਂਟ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

-ਸੁਖਪਾਲ ਸ਼ਰਮਾ

ਕਮਾਈ

ਪੂਰਾ ਪਿੰਡ ਮਾਤਮ 'ਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਘਰ ਹੋਵੇ ਜਿੱਥੇ ਚੁੱਲਾ ਬਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਜ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਧੀ। ਇਵੇਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੁੱਤ ਮੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪੁੱਤ ਗਰੀਬੀ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ-ਪੋਸਿਆ.....ਤੇ ਪੁੱਤ ਵੀ ਘਰਦਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਦੇਸ਼ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਮਾਈ ਕਰਮ.....ਮਾਂ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਰੋਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਖਾਕੇ ਪੁੱਤ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਤੂੰ ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਅ..... ਪਰ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮਡਲਾਉਂਦੀ ਮੋਤ ਹੀ ਦੂਰ ਲੈ ਗਈ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਮਾਏ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਖੋਹ ਉਸਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਝ ਔਹੜ ਮਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਕਿੱਦਾ ਮੰਗਵਾਏ। ਉਸ ਕੋਲ ਏਨੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਝੱਲ ਸਕੇ। ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।.....ਮਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਵੈਣ ਪਾ ਪਾ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ, “ਵੇ ਪੁੱਤਾ ਤੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈਵੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਰਸ ਗਈ।” ਮਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਰੋ-ਰੋ ਪਾਗਲਾਂ ਵਰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ...ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤ ਦੀਆਂ ਅਸਥੀਆਂ ਦਾ ਕਲਸ਼ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਮਾਉ ਪੁੱਤ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿੱਦਾ ਆਖ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਕਦੀ ਨਾ ਕਦੀ ਮੁੜ ਵਤਨ ਨੂੰ ਪਰਤ ਆਏਗਾ।

ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ

ਅੱਜ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗਲ ਫੁੱਲਾਂ 'ਤੇ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਬੈਂਡ ਵਾਲਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਆਕੜ ਕੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਲਾੜਾ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੀ ਚੁਗਾਨ 'ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਤੇਲ ਚੌਅ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਾੜਿਆ। ਸਾਰੇ ਸਾਕ ਸੰਬੰਧੀ ਉਸਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਢੇਰਾਂ ਰੁਪਇਆ ਕਮਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਰ ਖਾਹਿਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਣ-ਮਤਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਦੀ ਸਵੇਰ ਉਸ ਲਈ ਹੋਰ ਰੋਜ਼ ਵਰਗੀ ਸਵੇਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਰਵਈਆ ਇੱਕ ਦਿਨ 'ਚ ਹੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਕੱਲ੍ਹ ਉਸਨੂੰ ਤੇਲ ਚੌਅ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵਾੜ ਰਹੀ ਸੀ ਅੱਜ ਉਸ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ 'ਤੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਦੇਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ 'ਤੇ ਬੱਚ ਉਸ ਵੱਲ ਇੰਝ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਦੇਰੀ ਲਈ ਖੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਜ 'ਤੇ ਬੀਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਚਮਕਦੇ ਸੂਰਜ 'ਤੇ ਬੁਝੇ ਹੋਏ ਦੀਵੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਫਰਕ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਨੇ ਹੀ ਉਸਦਾ ਵਜੂਦ ਇੱਕ ਕਮਾਊ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਨਕਾਰਾ ਇਨਸਾਨ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਸਮਝ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸੀਨੀਆਰ ਅਫਸਰ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਹੀ ਦੌਰਾ ਪੈ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਲਈ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਉਮਰ ਭਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮੌਤ ਬਣ ਗਈ ਸੀ।

—ਇੰਦਰਜੀਤ ਨੰਦਨ

ਧੀਆਂ ਵਾਲੇ

ਲਖਵਿੰਦਰ ਨੇ ਚਾਹ ਵਾਲਾ ਖਾਲੀ ਕੱਪ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਚੁੱਕ ਅਹੜਾਈਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਬੈਠ 'ਤੇ ਹੀ ਟੇਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ-ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤਰਬਕ ਕੇ ਉਠਿਆ, “ਹੈ....ਇਹ....ਕੀ।”

“ਕੀ ਹੋਇਆ ਲੱਖਿਆ?” ਭਰਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਆਹ ਖ਼ਬਰ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮਾਨਕ ਛਪੀਆ।”

“ਕਾਅਦੀ?” ਭਰਾ ਨੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਵੇਖੋ ਭਾਜੀ। ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਚਾਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ.....।”

“ਫੇਰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਹੋਇਆ।” ਲਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ਮਾਂ ਹਉਕਾ ਜਿਹਾ ਭਰਦੀ ਬੋਲੀ।

“ਮਾੜਾ ਕਾਦਾ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੇੜਾ ਨੇਕੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਮੁਸਲਿਮਆਂ ਸੰਤਾਲੀ 'ਚ।” ਬਜ਼ੁਰਗ ਭਾਵੁਕ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਬੋਲਿਆ।

“ਨਾ-ਨਾ ਲੱਖੇ ਦੇ ਬਾਪੂ, ਧੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਮੂੰਹੋਂ ਹਿ ਸ਼ੋਬਦਾ ਨਹੀਂ.....।”

ਨੇੜੇ ਬੈਠੀਆਂ ਜਵਾਨ ਧੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਲੱਖੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਕਾਸ਼

“ਉਇ ਸ਼ਿੰਦਿਆ, ਔਹ ਖ਼ਾਕੀ ਵਰਦੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੁਵੱਖਤੇ ਕਿੱਧਰ ਫਿਰਦੇ?”

“ਕੀ ਦਸਾਂ ਭਰਾਵਾਂ, ਆਪਣੇ ਈ ਆਏ ਆ।”

“ਕਾਤੋਂ?”

“ਨੀਟੂ ‘ਤੇ ਸੀਤੂ ਆਂਦੇਆ, ਬੰਦ ਨੇ ਠਾਣੇ ‘ਚ।”

“ਕੋਈ ਫੇ ਚੜ੍ਹਾਤਾ ਚੰਦ?”

“ਆਹੋ ਯਾਰ, ਹੱਟ ਭੰਨੀ ਰਾਤੀ ਬਾਣੀਏ ਦੀ ਕੰਬਖਤਾਂ ਨੇ।”

“ਉਹ ਸਮਝਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ ਕੁੱਛ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ?”

“ਕੇੜਾ ਮੰਨਦੇ ਆ ਕਿਸੇ ਕੱਜਰ ਦੀ, ਬੇਵਕੂਫ ਆਂਦੇ ਨੇ ਜਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਦੂੰ ਤਾਂ ਔਂਤਰੇ ਈ ਭਲੇ ਸਾਂ, ਆਹ ਦਿਨ ਤਾਂ ਨਾ ਦੇਖਣੇ ਪੈਂਦੇ।”
ਸ਼ਿੰਦੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਹੋ ਗਈਆਂ।

“ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੂੰ।”

“ਬਣਨਾ-ਬਣਨਾ ਕੀ ਐ, ਜੋ ਕਰ ਸੋ ਭਰੂ।”

“ਚੱਲ ਛੱਡ ਪਰੇ, ਤੂੰ ਸੁਣਾ ਲੱਭੂ ਕਿੱਧਰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੈ?”

“ਉਇ! ਏਹ ਤਾਂ ਨਵਦੀਪ ਦੇ ਚਾਕਟਰ ਬਣਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ‘ਚ ਵੰਡਦਾ ਹਾਂ, ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਡਾਕਟਰ ਬਣੀਆਂ, ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਤਾਂ ਏਦ੍ਰੀ ਸੀ, ਵੱਡੀ ਤਾਂ ਪਾਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲੱਗੀਓ ਆ।”

ਸ਼ਿੰਦਾ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਈ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਦੀਆਂ ‘ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ-ਸੋਚਦਾ ਹਉਕਾ ਜਿਹਾ ਭਰਦਾ ਬੋਲਿਆ,

“ਕਾਸ਼ ! ਰੱਬ ਚੌਹੁੰ ਪੁਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਧੀ ਏ ਦੇਂਦਾ।”

-ਸੰਤੋਖ ਮੱਲ੍ਹੀ

ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਆਏ ਲੜਕੇ ਦਾ ਬਾਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਤੋਂ ਵਧ ਦਾਜ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਾਪੂ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਦੇ ਉੱਧੜੇ ਲੜਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੇ ਬਾਪ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਤ ਦੀ ਭੀਖ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਲਗਨ ਮੰਡਪ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਠ ਖੜੀ ਹੋਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਪਗੜੀ ਵਾਪਸ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ ਬਾਪੂ ਤੇਰੀ ਇਜ਼ਤ ਇੰਨੀ ਸਸਤੀ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਇਹ ਅਮੀਰਜ਼ਾਦੇ ਸਮਝਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਇਜ਼ਤ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਜ ਦੇ ਲੋਥੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦਾ।”

‘ਤੇ ਫਿਰ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਖ਼ਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ।

ਚੀਂ-ਚੀਂ, ਚੂੰ-ਚੂੰ ਕਰਦੇ, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਰ 'ਤੇ ਚੁੰਝਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁੰਝਾਂ ਫਸਾਈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਦੇ ਦੋ ਚਿੜੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਆਣ ਡਿੱਗੇ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹੋਏ 'ਤੇ ਫਿਰ ਲੜਨ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਲੜਾਈ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ।

“ ਤੁਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਲੜ ਰਹੇ ਹੋ ?” ਮੈਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

“ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ?” ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੱਢ ਮਾਰਿਆ।

“ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹਮਦਰਦ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ,ਤੁਸੀਂ

ਕਿਹੜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵੰਡਣੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਲੜਦੇ ਹੋ ?” ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਿਹਾ।
 “ਹੂੰ.....ਆ.....ਇ.....ਆ.....ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਹਮਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ,
 ਆਦਮੀ ਕਦੇ ਵੀ ਹਮਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ
 ਵੇਖਿਆ, ਆਪਣੇ ਹਮਜ਼ਨਸਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ. ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ
 ਨਿਰਦੋਸ਼ਾ ਦਾ ਲਹੂ ਵਹਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਬੇਕਸੂਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ,
 ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਹਮਦਰਦੀ ਕਿੱਥੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।” ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ
 ਦੋਵੇਂ ਉੱਡ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਜੰਦਰਾ
 ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਚਾਬੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਏ ਹੋਣ।

-ਪਰਮਜੀਤ ਪੰਮਾ ਪੇਂਟਰ

ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ

“ਹੈਲੋ...ਕੌਣ...ਹੈਲੋ.....?”

“ਉਹ ਮੈਂ ਰਾਜਾ।”

“ਰਾਜਾ?”

“ਹਾਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

“ਆਵਾਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲੀ ਬਦਲੀ.....?”

“ਨਈ ਤੈਨੂੰ ਐਵੇਂ ਈ ਲਗਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਯਾਰ ਆਂ ਬੋਲ ਤਾਂ ਸਹੀ ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਤਾਂ ਜਾਨ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਐ।”

“ਯਾਰ ਤੇਰੀ ਭਰਜਾਈ ਸਖ਼ਤ ਬਿਮਾਰ ਹੈ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ.....।”

ਅੱਗਿਓ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਈਂ ਆਇਆ ਬਸ ਟੁੰ...ਟੁੰ...ਟੁੰ...ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ।

ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਦੋਸਤ ਸਲਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ “ਜੋ ਸੋ ਰਪਏ ਕੱਢਵਾਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਹੋਰ ਖ਼ਰਚਣ ਦੀ ਹੀ ਦੇਰ ਹੈ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਨਈਂ ਕੱਢਦਾ।” ਤੇ ਉਹ ਪੰਦਰਾਂ ਖ਼ਰਚ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਗਏ। ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਪਊਆ ਪੀਕੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੋ ਖ਼ਰਚਣਾ ਈ ਪਊਗਾ।

-ਕੁਲਦੀਪ ‘ਆਨੰਦ’

ਮਰਦ

ਮਾਂ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਕੁੜੀਏ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਰੋਜ਼ ਉੱਥੇ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰ, ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤੈ ਇਹ ਬੜਾ.....।”

ਕੁੜੀ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ, ਉਹ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦੇ ਆਂ, ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਥਾਹ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ।”

ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ ਮਾਂ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨੇ.....।

ਅੱਜ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਮਰਦ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ‘ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਦ ਵਿੱਚ.....।

—ਬਲਵੀਰ ਕੌਰ ‘ਵੀਰ ਗੀਰਲ’

ਵਿਆਹ ਕੇ ਆਈ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਆਪਾਂ ਕਿਤੇ ਘੁੰਮਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਕਿਤੇ ਘੁੰਮਾ ਫਿਰਾ ਈ ਲਿਆਉ।”

ਪਤੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਤੇਵਰ ਬਦਲਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ ਮੈਨੂੰ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸ਼ੌਂਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ-ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਲਤੂ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਇਹ ਸ਼ੌਂਕ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਸਨ।”

ਪਤਨੀ ਇੱਕ ਅਚੇਤ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਉਹ ਬੋਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਯਾਦ ਆਏ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ‘ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, “ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਈ ਹੈ ਸੈਰਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਜਾਇਆ ਕਰੀਂ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਾਦਾਂ ਚੋਂ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਜਾਗ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਮੈਨਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਪਿਤਾ, ਨਾ ਪਤੀ।

—ਸੁਧੀਰ ਕੁਮਾਰ ਸੁਧੀਰ

ਆਂਦਰਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ

ਬਾਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਘਰ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਇਕਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਿੱਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ,

“ਮਾਂ, ਏਹ ਕੀ? ਮੈਂ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮੀਂਹ ਚੋਂ ਆਇਆਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਿੱਜਣਾ ਹੀ ਸੀ 'ਤੇ ਤੂੰ ਘਰ ਬੈਠੀ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਭਿਉਂ ਲਏ ਈ।”

ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪੁੱਤ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਪਈ ਸਾਂ। ਬਾਰੀ 'ਚੋਂ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਤੇਰਾ ਰਾਹ ਵੇਖਦੀ 'ਤੇ ਚਾਰ ਛਿੱਟਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਸਾਂ ਏਨੇ ਤੇਜ਼ ਮੀਂਹ 'ਚ ਪਤਾ ਨੀਂ ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਹੋਣਾ।”

“ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਆਉਂਣਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਘਰ ਈ ਸੀ, ਤੂੰ ਕੱਪੜੇ ਭਿਉਂ ਲਏ ਈ। ਜੇ ਬਿਮਾਰ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਹ ਜਾਂਦਾ ਵਖਤ ਪਊ।”

“ਚੱਲ ਛੱਡ, ਦੱਸ ਤੇਰੇ ਲਈ ਰੋਟੀ ਲਿਆਵਾਂ?” ਮਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। “ਹਾਂ ਲਿਆ ਰੋਟੀ, ਭੁੱਖ ਬੜੀ ਲੱਗੀ ਆ।” ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਜੁੱਤੀ ਲਾਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮਾਂ, ਬੰਟੀ ਗਿਆ ਸਕੂਲੋਂ?”

“ਨਾ ਪੁੱਤ ਅਜੇ ਤਾਂਈਂ ਨੀਂ ਆਇਆ।”

ਰਸੋਈ 'ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼, ਆਈ।

ਏਨਾ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਗਿੱਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਸਾਇਕਲ ਫੜਿਆ। ਨੰਗੇ ਪੈਰੀ ਸਾਇਕਲ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਅੱਖ-ਝਮਕਦਿਆਂ ਬੰਟੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਲਿਆਉਂਣ ਲਈ ਘਰੋਂ ਬਹਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੋਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ ਫੜੀ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹਾਰ ਆਈ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ, “ਪੁੱਤ ਮੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਤਾਂ ਏਨੇ ਨੂੰ ਸੀ ਭਿੱਜੇ, ਜਿੰਨੇ ਤੇਰੇ।”

—ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧੰਜੂ

ਹਲਾਤ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ

ਚੋਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਪਈ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ
ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਾ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਔਗ
ਨੂੰ ਤੁਰਦਾ ਬਣਦਾ “ ਹਲਾਤ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ
ਕੋਈ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

—ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਰਸ਼ੀ

ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਦੋ ਕਮਰੇ ਹੀ ਤਾਂ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਾਰਨ ਗਿਰਵੀ ਰਖੇ ਹੋਏ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਉਸਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਘਰ ਬਣਾਇਆ, ਵਿਆਹ ਕਰਾਇਆ, ਬੱਚੇ ਪਾਲੇ, ਪੜ੍ਹਾਏ 'ਤੇ ਚੌਖੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਉਸਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਖ ਦਾ ਸਧਾਰ ਦੇ ਜੁਟਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ 'ਤੇ ਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਟਰ ਗਸ਼ਤੀ ਕਰਦੇ, ਨਸ਼ੇ ਵਰਤਦੇ 'ਤੇ ਧੰਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਅਲੱਗ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ।

ਉਹ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਆਖ਼ਰੀ ਘੜੀਆਂ ਗਿਣਦਾ ਸੋਚਦਾ 'ਔਲਾਦ ਖ਼ਾਤਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੰਵਾਰਨ ਲਈ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਏਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੁੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।' ਨਕਦੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵਾਢਾ ਧਰ ਲੈਣ 'ਤੇ ਉਹ ਪਛਤਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, 'ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਆਪ ਹੀ ਚਾਰ ਦਿਨ ਸੁੱਖ ਦੇ ਕੱਟ ਲਏ ਹੁੰਦੇ।'

-ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੈਲੇ

ਅਲਵਿੱਦਾ

ਉਹ ਸੋਹਣਾ ਪੰਛੀ ਉੱਡਦਾ-ਉੱਡਦਾ ਰੁੱਖ ਦੀ ਟੀਸੀ 'ਤੇ ਆ ਬੈਠਾ। ਜਿਸ ਟਾਹਣੀ 'ਤੇ ਉਹ ਪੰਛੀ ਬੈਠਾ ਉਹ ਬੜੀ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਸੀ। ਪੰਛੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਸਾਰ ਉਹ ਟਾਹਣੀ ਝੂਲਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਪੰਛੀ ਵੀ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਣ ਲੱਗਾ।

ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਨੀਲੇ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਦੂਰ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ ਕੋਇਲ ਕੂਹ-ਕੂਹ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਧਰੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਬੁਲਬੁਲ ਮਿੱਠਾ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਭੋਰੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੁਆਲੇ ਮੰਡਰਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੋਰ ਪੈਲਾਂ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਘੁੰਗੀਆਂ 'ਤੇ ਤਿੱਤਲੀਆਂ ਨੱਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚਹਿਕ ਦਾ ਮਿੱਠਾ-ਮਿੱਠਾ 'ਤੇ ਮੱਠਾ-ਮੱਠਾ ਸ਼ੋਰ ਮਨ ਨੂੰ ਧੂਹ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਗਧਿਤ ਸੀ।

ਪੰਛੀ ਟਾਹਣੀ ਉੱਤੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਝੂਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮਦਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯੱਕਾ-ਯੱਕ ਇੰਜ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦੂਰੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਪੁਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਉਸ ਝੱਟ ਆਪਣੀ ਉਡਾਰੀ ਉੱਧਰ ਨੂੰ ਭਰ ਲਈ। ਕੁਝ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਪਿਛਾਂਹ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਉਹ ਡਾਲ਼ੀ ਵੀ ਝੂਲ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਆਖ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਲਵਿੱਦਾ।

-ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰਵਾਜ਼

ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸੋਚ

ਹਰੇਕ ਕੁੜੀ ਕੱਤਰੀ, ਨੂੰਹ ਧੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਇੱਜ਼ਤਮਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਮਨਜ਼ੋਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਬਹੂ ਨੂੰ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਉਸਦੀ ਸੱਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜੀ ਦੇਖਿਆ, ਉਸਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਉਸ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੀੜ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੀਟ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਮਨਜ਼ੋਤ ਖੜਾ ਸੀ ਕੁਦਰਤੀ ਉਸੇ ਦਿਨ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਲਤ ਫ਼ਹਿਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈ ਭੋਲੂਕਿਆਂ ਦੀ ਉਹੀ ਬਹੂ ਮਨਜ਼ੋਤ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਲਾਗੇ ਹੀ ਖੜੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਦੇਖ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮਨਜ਼ੋਤ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਜਹੀ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਛਪਾਰ 'ਚ ਮਿਲਿਓ.” ਉਸਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਮਨਜ਼ੋਤ ਹੱਕਾ-ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

-ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮਲਹਾਸ

ਵਿੱਦੋ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਘਰ 'ਚ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਹਦ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਿੱਦੋ ਕਮਰੇ 'ਚ ਪਈ ਖੰਘਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਸਦੇ ਨੂੰਹ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜਾਇਦਾਦ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਨੂੰਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵੰਡੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ.....।

ਅਖੀਰ ਵਿੱਦੋ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ 'ਚ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿੱਦੋ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਨਾਥ ਆਸ਼ਰਮ ਛੱਡ ਆਉਣ ਲਈ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

-ਸਤੀਸ਼ ਦਰਦੀ

“ਪੱਪੂ ਭਾਜੀ.....ਕੱਲ੍ਹ ਦਾਦਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚ ਮੋਹ-ਪਿਆਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜਾਨਵਰਾਂ 'ਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਦੂਜੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।”

“ਫੇਰ.....?”

“ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਪਰਾ ਕੁੱਤਾ ਆਪਣੇ ਮੁਹੱਲੇ 'ਚ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਆਵਾਰਾ ਕੁੱਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਭੋਲੂ ਤੇ ਜੈਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਭੌਂਕਣ ਕਿਉਂ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.....?”

“ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ-ਫਰਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।”

“ਕੀ ਮਤਲਬ ਭਾਜੀ?”

“ਮਤਲਬ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਹੋਰ ਕੁੱਤੇ ਏਥੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖ਼ਤਰੇ 'ਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ 'ਤੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸੇ ਲਈ ਭੌਂਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਉੱਥੇ ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਵੇ।”

“ਤੂੰ..... ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਰੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਫੜਕੇ ਵਾਪਸ ਕਿਉਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।”

—ਜਗਦੀਸ਼ ਰਾਣਾ

ਵਿਚਾਰਾ ਬੰਦਾ, ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ। ਚੌਂਕ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਬਣਿਆ
ਖੜਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ 'ਤੇ ਕੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਉਸਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ
ਜੀਅ ਪੁੱਤਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਰ ਸੀ। ਇਲਾਜ ਲਈ ਕੋਈ ਪੈਸਾ
ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਲ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੇ ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵੀ
ਚਲਾ ਸਕਿਆ। ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦੇਖ ਹਾਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਉਸ ਰਿਕਸ਼ਾ ਤੋਰਿਆ। ਮੁਹਰਲਾ ਟਾਇਰ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਹਵਾ
ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਖਿੱਚ ਕੇ ਉਹ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਲਿਆਇਆ।
ਹਵਾ ਭਰਾ। ਜਾਣ ਲੱਗਾ, ਮਕੈਨਿਕ ਬੋਲਿਆ, “ ਇੱਕ
ਰੁਪਈਆ....ਵੋਹਣੀ ਕਰਨੀ ਏ, ਮੈਂ ਤੇ ਹਾਲੇ।”

ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ 'ਚ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ, ਰੱਬ-ਸਬੱਬੀ ਇਕੋ ਹੀ
ਰੁਪਈਆ ਨਿਕਲਿਆ 'ਤੇ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਟੁਰ ਗਿਆ। ਚੌਂਕ
ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਸੀਆ ਆ ਧਮਕਿਆ, “
ਉਏ ਵੀਹ ਵਾਰੀ ਕਿਹੇ ਥੋਨੂੰ ਭੈਣ ਦਿਉ.....ਏਥੇ ਫੇ.....। “ ਅੱਛਾ
ਜਨਾਬ ਜਾ ਰਿਹਾ।” ਉਹ ਰਿਕਸ਼ਾ ਤੋਰਨ ਲੱਗਾ।

“ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ ਥੋਨੂੰ ਏਦਾਂ ਅਕਲ.....। ਹਵਾ ਕੱਢਦਾ ਸਾਲੇ
ਦੀ.....।”

ਭੂ-ਅੰ-ਅੰ-ਕਰਦੇ ਹਵਾ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ।

-ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ

ਕਰਫਿਊ ਦਾ ਕਹਿਰ

ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਠੰਡ ਬੜੀ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਠੰਡ ਕਰਕੇ ਸੁੰਗੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਰਫਿਊ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ। ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਦਾ ਇਕ ਜੁਆਨ, ਭੁੱਖ 'ਤੇ ਠੰਡ ਨਾਲ ਦਰੜੇ ਹੋਏ ਇਕ ਮਰੀਅਲ ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੈਂਤ ਦੀ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਕੁਟਦਾ ਹੋਇਆ ਚੌਂਕ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੌਲਦਾਰ ਕੋਲ ਘੜੀਸ ਲਿਆਇਆ।"

"ਸਾਹਬ, ਇਹ ਬਾ.....ਹਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।" ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਦੇ ਜੁਆਨ ਨੂੰ ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ ਓਏ, ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਕਰਫਿਊ ਲਗਿਆ ਹੋਇਐ ? ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਹਿ ਸਕਦਾ ? ਸਾਲਿਆ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਈਏ, ਫਿਰ ।" ਹੌਲਦਾਰ ਨੇ ਵੀ ਦੋ-ਚਾਰ ਥੱਪੜ ਉਹਦੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਉਹ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ 'ਚ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਚੀਸਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਸਕਿਆ, "ਸਾਹਬ, ਮੈਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਉ। ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ।"

-ਨੂਰ ਸੰਤੋਖਪੁਰੀ

“ਭਾਪਾ , ਹੁਣ ਤਾਂ ਫ਼ੀਸ ਦੇ ਦਿਓ, ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਮਾਸਟਰ ਮੈਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਫ਼ੀਸ ਨਾ ਲਿਆਂਦੀ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂਗੇ।” ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਸਰਤਾਜ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅੱਗੇ ਫ਼ੀਸ ਲਈ ਤਰਲੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਜਾਹ ਬੇਟਾ ਕਹਿ ਦਈਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭਾਪਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਮਾਰ ਹੈ 'ਤੇ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਫ਼ੀਸ ਦੇ ਦਏਗਾ।” ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਬਿਮਾਰ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਸਰਤਾਜ ਉਦਾਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੇਟ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਫ਼ੀਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਈ। “ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਮੈਂ ਫ਼ੀਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਾਪਾ ਜੇ ਫ਼ੀਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ।”

‘ਨਹੀਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਸਰਤਾਜ ਦਾ ਬਸਤਾ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਦੇ ਕਿਹਾ, “ਫ਼ੀਸ ਭਰਨੀ ਨਹੀਂ, ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਆ ਵੜਦਾ।”

ਹੁਣ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਤਾਜ ਤੋਂ ਬੇਤਾਜ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗੇਟ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ‘ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਆਓ ਸੇਵਾ ਲਈ ਜਾਓ, ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ, ਜੋ ਮਾਸਟਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ, ‘ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ’ ਇੱਕ ਯਾਦ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

—ਮਲਕੀਤ ਮੰਢਾਲੀ

ਧੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸਹੁਰਿਓਂ ਪਰਤੀ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਧੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਟੇਹ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਸਹੁਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰੇ। ਪਰ ਧੀ ਚੁੱਪ ਸੀ 'ਤੇ ਉਹ ਉਹਦੀ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾ ਸਕੀ। ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਕੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬੁਝ ਰਹੇ ਅੰਗਿਆਰ ਫਰੋਲਦਿਆਂ ਧੀ ਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਕਿਹਾ।

“ਬੇਬੇ ਤੇਰਾ ਜਵਾਈ ਤਾਂ ਆਂਹਦਾ, ਬੱਸ ਆਹ ਕੁਝ ਹੀ ਦੇਣਾ ਸੀ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁੱਟ ਵੀ ਸੁੱਟਿਆ।” ਉਹਦੇ ਗੋਡੇ 'ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ ਧੀ ਡੁਸਕਣ ਲੱਗ ਪਈ। “ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੁੱਤ ਇਹ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਆਇਐ। ਤੇਰਾ ਪਿਓ ਵੀ ਤਾਂ.....।” ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਇਹੀ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

-ਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ

ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਨੂੰ ਧੀ ਕਿਹਾ “ਮਾਂ ਤੂੰ ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਏਂ।
ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਗਈ ਹਾਂ।” ਧੀ ਦੀ ਲਾਡ
ਨਾਲ ਕਹੀ ਗੱਲ ਮਾਂ ਨੂੰ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਉਦਾਸ ਕਰ ਗਈ।

“ਹਾਂ ਧੀਏ ਤੂੰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਗਈ ਹੈਂ ਪਰ ਤੇਰੇ ਰੂਪ 'ਤੇ ਮੇਰੇ
ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਜਿੰਨਾਂ ਫ਼ਰਕ ਰੱਖੇ।” ਛੋਟੀ ਧੀ ਨੂੰ
ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ 'ਤੇ ਉਹ ਬਗ਼ੈਰ ਹੀ ਹਿਲਾ
ਰਹੀ ਸੀ। ਮਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਧੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

-ਗੁਰਿੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਪੁਰੀ

ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ

ਉਹ ਕਬਾੜ ਇਕਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਫੇਰੀ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਮਾਏ ਪੈਸੇ ਗਿਣੇ ਤਾਂ ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ ਬਣੇ। ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ ਦੇਸੀ ਠੋਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰੁਕ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਅੱਧੀਆ ਲਿਆ 'ਤੇ ਗਟਾਗਟ ਪੀ ਗਿਆ। ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲੋਰ ਵਿੱਚ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਮ ਲੱਗਾ, “ਆ ਲਿਆ ਰਟੀ ਬੜੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਐ।” ਘਰ ਵਾਲੀ ਜੋ ਬੱਚਿਆ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਤਾਈ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਇਕਦਮ ਅੱਗ 'ਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਪੈਣ ਵਾਗੂੰ ਭਬਕ ਉੱਠੀ। “ਤੇਰੇ ਜਣਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੋਟੀ ਪਏ ਮੰਗਦੇ ਨੇ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਵੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਜੀਹਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਲਕਦੇ ਜੁਆਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਰਹਾਂਗੀ। ਬੱਚੇ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵਿਲਕਦੇ ਪਏ ਨੇ 'ਤੇ ਤੂੰ ਚੌਰਿਆਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਆ ਵੜਿਐ ਘਰ, ਗਲ ਗੂਠਾ ਦੇ ਕੇ ਜੁਆਕਾਂ ਦੇ।” ਕਹਿੰਦੀ ਉਹ ਰੋਣ ਲੱਗੀ। ਤਾੜ ਕਰਦਾ ਥੱਪੜ ਉਹਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਪਿਆ।

“ਕੁਤੀਏ ਕਮਜ਼ਾਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਚਲਾਉਣਈ ਐ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ।” ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦਾ ਉਹ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਬੱਚੇ, ਸਹਿਮ ਹੋਏ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਹਾਉਂਕੇ ਭਰਦੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਮੁੰਡਾ ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਚੌਦਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਫੇਰੀ ਲਾਉਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

-ਜੀਤ ਖਮਾਣੋਂ ਵਾਲਾ

ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਪਏ ਕੱਪੜੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਮੱਖਣ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਲੱਗਦੇ ਇਹ ਕੱਪੜਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇ 'ਤਾਂ ਹੋਉ। ਦੋਨੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਜੋ ਤੇੜੋਂ ਨੰਗੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਤੇੜ ਸਿਰ ਢਕਿਆ ਜਾਊ। ਠੰਡ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਜੋ ਤੇੜੋਂ ਨੰਗੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਤੇੜ ਸਿਰ ਢਕਿਆ ਜਾਊ। ਠੰਡ ਤੋਂ ਬੱਚ ਜਾਣਗੇ। ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ—“ਕੱਪੜਾ ਕਿਸ ਨੇ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਐ ?” ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਘਰਵਾਲੀ ਬੋਲੀ—“ਨਹੀਂ ਜੀ, ਦਾਨ ਕਿਸ ਨੇ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਈ ਆਂ। ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸੰਤ ਆਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ। ਮੁੰਡੇ ਹੋਏ ਸੁੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ, ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਖਰਾਬ ਐ।”

ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤੀ ਤਾਂ ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਠੰਡ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਤੇੜ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

—ਜਸਪਾਲ ਸ਼ਰਮਾ(ਸੰਦੋਹਾ)

ਮੂੰਹ ਮਲਾਹਜਾ

“ਉ ਯਾਰ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਵੋਟਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਉਣੀਆਂ ਨੇ ਪਰ ਸੁਣਿਐ ਤੂੰ ਰਾਤੀਂ ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।”

“ਓ ਯਾਰ ਕੀ ਕਰੀਏ ? ਮੂੰਹ ਮਲਾਹਜਾ ਤਾਂ ਸਭਨਾ ਦਾ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਏ।”

ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਮੂੰਹ ਮਲਾਹਜਾ ਤਾਂ.....।

—ਸਤਪਾਲ ਸਾਹਲੋਂ

ਜੋੜੀ

ਜੀਤੀ ਦੇ ਘਰ ਪਲੇਠੀ ਕੁੜੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸ ਲਈ 'ਮੁੰਡਾ' ਜੰਮਮਾ ਜਰੂਰੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਧਾਂ-ਸੰਤਾਂ, ਪੀਰਾਂ-ਫਕੀਰਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ-ਤਵੀਤਾਂ, ਜਾਦੂ-ਟੂਣਿਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਿਆ ਪਰ ਬੇ ਅਰਥ, ਹਰ ਵਾਰ ਕੁੜੀ 'ਤੇ ਅੰਤ ਸਫਾਈ। ਦਸ ਵਰਿਆਂ ਬਾਦ ਉਸ ਦਾ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਸੀਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਜੋੜੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਬੇ ਅਰਥ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬੋਝ ਸਮਝ ਛੇਤੀ ਘਰੋਂ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚੀ ਗਈ ਸ਼ਾਇਦ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵੇਲੀ-ਐਥੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਲਤ ਨੇ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਅਚਾਨਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰਸ ਯੋਗ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰੂੰ, ਤੁਸੀਂ ਬਾਈ ਵਾਗੂੰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਪਾਲਿਆ ਪੋਸਿਆ, ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਖੂਨ ਹਾਂ।" ਇਹ ਸਭ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਤੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਾਸ਼ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਕੁੜੀਆ ਦੀ ਜੋੜੀ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ।

-ਗੀਤਾ ਰਾਣੀ

ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਖੀਰ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੱਡਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਵੀਂ ਠੰਡ ਸੀ। ਕੋਰਾ, ਧੁੰਦ 'ਤੇ ਠੰਡੀ ਸ਼ੀਤ ਹਵਾ। ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਠੰਡ ਪਈ ਸੀ ਇਸ ਵਾਰ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਕੜਾਕੇਦਾਰ ਠੰਡ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰੀ ਠੰਡ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਮੱਧਮ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਵਸੀਲਾ ਸੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਠੰਡ ਤੋਂ ਨਿਜ਼ਾਤ ਦਿਵਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਸੂਰਜ।

ਪਰ ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬੱਦਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਦਿੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਦੇ। ਅਖੀਰ ਕੋਈ ਹੀਲਾ-ਵਸੀਲਾ ਨਾ ਬਣਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਕੁੱਟੀਆ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੇਠ ਚਲੇ ਗਏ, “ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜੇ ਆਹੀ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਮਾਰੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ। ਟੇਵਾ-ਟਵਾ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਭਲਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਦੋਂ ਨਿਕਲੂਗਾ?”

ਬਾਬਾ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਬੋਲਿਆ, “ਭਾਈ ਮੈਂ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਟੇਵਾ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੂਰਜ ਅਜੇ ਭਾਈ ਪੂਰੇ ਇੱਕੀ ਦਿਨ ਨੀ ਨਿੱਕਲਣਾ। ਇੱਕੀ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਲਈ.....।’

ਬਾਬੇ ਦਾ ਟੇਵਾ ਅਜੇ ਪੂਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤਦੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹਾ ਉੱਠਿਆ। ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਫਟੇ ਹੋਏ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਠਾ-ਮੱਠਾ ਸੂਰਜ ਇੰਝ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

—ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ‘ਰਾਣਾ’

ਮੰਗਤੇ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਰੰਗ-ਰੋਗਨ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਡਲਟ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਹਿੰਮ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਦੀਵਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬਣਾ ਝੂਠਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੋਸਟਰ ਸਿਰਫ਼ ਉੱਥੇ ਬਣਾਏ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਪੋਸਟਰ ਕਿਸੇ ਦੂਰ ਦੂਰਾੜੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਹੈ ਹੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਇਹ ਪੋਸਟਰ ਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਕਾਲਾ ਅੱਖਰ ਭੈਂਸ ਬਰਾਬਰ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਢੋਲ-ਡਮਾਕੇ ਵਜੇ ਮੈਂ ਗੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋ ਬੱਚੇ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਆਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਥੈਲੇ ਲੱਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕ ਫੜੀ ਗਲੀ-ਗਲੀ ਮੰਗਦੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਪੋਲਟਰ ਹੋਵੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮਾਸ਼ੂਮ ਮੰਗਤੇ.....।

-ਰਕੇਸ਼ ਸੈਣੀ

ਸੇਵਾ

“ਆਪਦਾ ਕੌਲੀ ਗਿਲਾਸ ਵੀ ਮਾਂਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਬੁੱਢੜੀ।”
ਉਹ ਸੱਸ ਦੇ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨਾ ਵਿੱਡ ਭੋਜਨ ਪਾਊਂਦੀ ਬੁੜਬੁੜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਲੈ ਫੜ ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਜਾਣਾ , ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ
ਕਾਲੇ ਕਾਂ ਖਾ ਕੇ ਜੰਮੀ ਆ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਕੀ ਪਈਆਂ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ
ਕਰ-ਕਰ ਕੇ।” ਉਹ ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਬੋਜਨ ਦਿੰਦੀ ਬੋਲੀ।

ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਗੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾ ਕੇ ਉਹ ਸਿਰ
ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਠੀਕ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ
ਲੱਗੀ ,“ਨੀ ਭੈਣੋਂ ! ਆਹ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਪਿਆ, ਆ ਜਾਓ
ਇਹ ਸੇਵਾ ਦਾ ਲਾਹਾ ਵੀ ਲੈ ਲਈਏ।”

—ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸ

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੰਗੋਟੀਆ ਯਾਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸੀ ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਦੋਨੋਂ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਗੱਲੀਬਾਤੀ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰ ਨੇ ਚਾਹ ਦੀ ਟਰੇਅ ਫੜੀ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸੁੰਦਰ ਨੇ ਸੋਹਣ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ 'ਤੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਚਾਹ ਦੀ ਟਰੇਅ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ 'ਤੇ ਗੱਲਵਕੜੀ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਹੱਸਦਿਆ ਬੋਲਿਆ, “ਭਤੀਜਿਆ ਕਿੰਨੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ?”

“ਜੀ...ਔਠਵੀਂ..ਚ।” ਸੁੰਦਰ ਇੱਕ ਦਮ ਬੋਲਿਆ।

“ਸ਼ਾਬਾਸ਼।” 'ਤੇ ਸੋਹਮ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਮੁਖਾਤਬ ਹੁੰਦੇ ਬੋਲਿਆ,

“ਰਾਮ ਸਿੰਹੁ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਖਾ ਤਾਂ ਜੋ ਵੱਡਾ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣੇ।” ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੱਲਵਕੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤਾ ਪੜ੍ਹਨਾ-ਪੜ੍ਹਨਾ..,.....।”

ਕਿਉਂ ਪੁੱਤ,ਫਿਰ ਤੂੰ ਅਫ਼ਸਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇਗਾ...?”

“ਮੈਂ- ਮੈਂ ਤਾਂ ਨੇਤਾ ਬਣੂੰ।” ਸੁੰਦਰ ਉੱਚੀ ਸਾਰੀ ਬੋਲਿਆ।

“ਨੇਤਾ....।” ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਵੱਲ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਮੈਂ-ਮੈਂ ਤੇ ਨੇਤਾ ਬਣਨਾ, ਨੇਤਾ ਦਾ ਬੜਾ ਰੋਹਬ ਹੁੰਦਾ।”

ਪਲ ਕੂ ਭਰ ਰੁਕ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ।

ਬਾਪੂ, ਉਸ ਦਿਨ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਘੋਲੀ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾ ਪਿਓ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਪੁਲਸੀਆਂ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅਫ਼ਸਰ ਸਾਡਾ ਸਰਪੰਚ, ਹੈਡਮਾਸਟਰ 'ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਜੀ-ਜੀ ਕਰਦੇ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਬਹੁਤਾ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਪੰਜ ਵੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ....।”

ਦੋਨੋਂ ਆਵਾਕ ਹੋਏ ਸੁੰਦਰ ਵੱਲ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ।

-ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ

ਜਿਉਂ ਹੀ ਕਰੀਮੂ ਹਲਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੁੱਛਿਆ, “ਉਏ ਅਬਦੂਲੇ ਐਨੂੰ ਪਾਣੀ-ਪਾਣੀ ਵੀ ਡਾਹਿਆ ਕੇ ਨਹੀਂ?”

“ਡਾਹਤਾ ਸੀਗਾ, ਅੱਬੂ।”

ਏਨੇ ਨੂੰ ਕਰੀਮੂ ਦੇ ਘਰਵਾਲੀ ਸਿਰ ਦੇ ਲੀੜ ਨਾਲੋਂ ਕਿਨਾਰੀ ਤੋਂ ਗੰਢ ਪੋਲਦੀ ਘਰੇ ਵੜਦੀ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜੀ, ਐ ਪੰਜਾਹ, ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦੋ ਨੋਟ ਦਿੱਤੇ ਐ, ਆਪਣੇ ਲਾਕੇ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀਗਾ ਐਤਕੀਂ ਵੀ ਵੋਟਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੂਣੀ ਹੀ ਪਾਇਓ।”

ਹੁਣ ਕਰੀਮੂ ਨੂੰ ਪਤਨੀ ਹੱਥ ਫੜੇ ਨੋਟ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨੇਤਾ ਵਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਪਾਣੀ ਪੂਣੀ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਿਆ ਟਕੂਆ ਕੰਬਣ ਲੱਗਾ।

-ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ

ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁਰਗੀ

“ਬੱਢੜੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਸੁੱਟ ਆ.....ਦਿਨ ਰਾਤ ਖੰਘਦਾ ਰਹਿੰਦਾ.....ਨਾ ਸੌਣ ਦਿੰਦਾ ਏ ਤੇ ਨਾ. ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣ.....ਕਿਥੋਂ ਬਲਗਮ ਦਾ ਘਰ ਪੱਲੇ ਪੈ ਗਿਆ।” ਪਤਨੀ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਹਰੇ ਬਾਰੇ ਬੜੇ-ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆਖਿਆ।

ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਡੀਆ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂ.....ਖਰਚਾ ਤਾਂ ਘਟੇਗਾ।” ਪਤੀ ਨੇ ਵੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਹਾਂ ਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪਤੀ ਟਿਕਟ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਛੱਡ ਆਇਆ। ਅਜੇ ਉਹ ਘਰ ਵੜਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪਤਨੀ ਨੇ ਚਹਿਕ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਬਾਪੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁਰਗੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ ਹੁਣ ਗਰੈਸਰੀ 'ਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਕਲ ਤਾਂ ਆਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਜਲਦੀ ਜਾਓ 'ਤੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਆਉ, ਕਿਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁਰਗੀ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ” ਤੇ ਪੁੱਤ ਫਟਾ-ਫੱਟ ਕਾਰ ਸਟਾਰਟ ਕਰਕੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਵੱਲ ਭੱਜ ਪਿਆ।

—ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ “ਸੰਘਾ”

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉੱਗੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਗੁਲਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਦਾ ਬੀਜ ਲਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੇ ਘਰ ਉੱਗਣ ਵਾਲੀ ਕਲੀ ਖਿੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਰਝਾ ਗਈ। ਪਰ ਉਸਦੀ ਕਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਖਿੜਿਆ। ਕਲੀ ਦੇ ਪੁੱਟਣ ਨਾਲ ਕਿਆਰੀ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

—ਹਰਜਿੰਦਰ ‘ਕਮਾਮ’

ਦੋ ਕੁੱਤੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਮਰਿਆ ਕੁੱਤਾ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲੱਥ-ਪੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ ਬੱਝਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਮਰਿਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਾ ਉਠਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕੁੱਤੇ ਇਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਕਿ ਹਿ ਬੇਚਾਰਾ ਵੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਮੌਤ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

—ਇੰਦਰਜੀਤ ਵਿਰਦੀ

“ਓ ਯਾਰ ਵਿੱਕੀ ! ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਰਿਹਾ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਰਵਾ ਲਿਆ, ” “ ਵਿਆਹ ਕਾਹਦਾ ਭਾਜੀ ਸੌਦਾ ਹੋਇਆ ਸੌਦਾ ਨਾਲੇ ਸਾਧ ਕਾਹਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਲੁਟੇਰੇ ਆ...ਲੁਟੇਰੇ ।” ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਹੁਣੇ ਵਿਆਹੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਮੈਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਵਿੱਕੀ ਨੇ ਅਫਸੋਸੇ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਆਖਿਆ ।

—ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

“ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਔਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਉਸ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗਾ.....।” ਮੌਲਵੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਜ਼ਮੀਦੀਨ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਏ । ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਲਵੇਰ ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ 'ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਹਾੜੀ ਦੋਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਗਿਆ । ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅੱਧ ਭੁੱਖਾ ਪਿਆ ਮੌਲਵੀ ਨੂੰ ਕੋਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਘੰਟਾ ਉਲ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਸੀ ।

—ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਮਹਿਤਾ

ਦਾਜ਼ ਦੀ ਬਲੀ

ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ.....।
ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਪੁਰਾਣੇ ਖੂਹ ਵੱਲ ਦੌੜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ
ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਟੁਰਿਆ। ਖੂਹ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਖੂਹ 'ਚ ਇੱਕ ਲਾਸ਼
ਤੈਰ ਰਹੀ ਸੀ.....।

ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੜੇ ਲੋਕ ਘੁਸੜ-ਮੁਸੜ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ-
ਕੋਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ “ਚਲੋ ਵਿਚਾਰੀ ਨਰਕ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਗਈ”।
“ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਗਈ ਜਾਂ ਦਾਜ਼ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ?” ਦੂਜੇ ਨੇ ਪਹਿਲੇ
ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਟੋਕਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਜਿੰਨੇ ਮੂੰਹ ਉਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੀ
ਮੌਤ ਹੋਈ....ਪਰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ‘ਇੱਕ ਹੋਰ ਧੀ ਚੜ੍ਹੀ’ ਦਾਜ਼ ਦੀ ਬਲੀ’
ਸੂਰਖੀ ਖੁੱਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੌਕਰ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੀ, “ਰਾਤੀਂ ਬੜੇ ਬੇਜੀ
ਔਰ ਬਾਬੂ ਨੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ਕੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਹ ਕਹਿਤੇ ਹੋਏ ਪੀਟਨਾ
ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੀਆ ਕਿ ਆਪਨੇ ਭਿਖਰੀ ਬਾਪ ਸੇ ਪਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੈ
ਲਾਓ ਵਰਨਾ ਘਰ ਸੇ ਨਿਕਲ ਜਾਓ.....। ਛੋਟੀ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨਕੇ
ਆਗੇ ਹਾਥ ਜੋੜੇ ਮਗਰ...। ਆਖਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਬੀਜੀ ਸੇ ਬੋਲ
ਦਿਆ, “ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ ਜੇ ਉਹ
ਵੀ.....। ਇਤਨੀ ਬਾਤ ਬੀ ਬੀਬੀ ਜੀ ਕਾ ਗਲਾ ਉਹਨੋਂ ਨੇ ਦੁਪੱਟੇ ਸੇ
ਬਾਂਧ ਦੀਆ ਔਰ ਜਬ.....। ਉਸੇ ਘਰ ਸੇ ਲੇ ਗਏ...। ਆ ਕਰ ਮੁਜੇ
ਬੋਲੇ ਤੁਮੇ ਕੋਈ ਬੀਬੀ ਬਾਰੇ ਪੁਛੇ ਤੋਂ ਕਹਿਣਾ ਵੇ ਕਲ੍ਹ ਸੇ ਘਰ ਨਹੀਂ
ਆਈ ਨਾ ਜਾਨੇ ਕਹਾਂ ਗਈ.....। ਹਮ ਤੁਮੇ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਦੇਂਗੇ ਅਗਰ
ਤੁਮ ਐਸਾ ਕਰੋਗੇ.....।

-ਸੰਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ)

ਕਿਰਨਾਂ

ਮਿੱਠੀ
ਕਹਾਣੀ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ